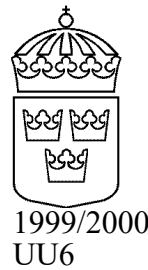

Utrikesutskottets betänkande

1999/2000:UU6

Ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen

1 Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens skrivelse 1999/2000:7 Ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen samt motioner väckta med anledning av skrivelsen. Därtill behandlas tre motionsyrkanden från allmänna motionstiden 1999/2000.

I betänkandet ställer utskottet sig bakom regeringens skrivelse, vilken föreslås bli lagd till handlingarna.

Utskottet tar även ställning till de motioner som väckts i anslutning till skrivelsen samt vissa motionsyrkanden från allmänna motionstiden. Samtliga motioner avstyrks eller anses besvarade.

Ett särskilt yttrande från Moderata samlingspartiet är fogat till betänkandet.

2 Skrivelsen

Regeringen yrkar i skrivelsen att riksdagen tar del av skrivelse 1999/2000:7 Ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen.

3 Motionerna

Motioner med anledning av skrivelse 1999/2000:7

1999/2000:U4 av Elizabeth Nyström och Maud Ekendahl (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att i det fortsatta samarbetet inom Östersjöregionen särskilt verka för att gatubarnens svåra situation förbättras.

1999/2000:U5 av Ewa Thalén Finné (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regler för arbetstillstånd.

1999/2000:U6 av Roy Hansson (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kulturellt samarbete i Östersjöregionen där Gotlands roll och möjlighet beaktas,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att internationella evenemang av kulturell och annan karaktär bör ges uppmärksamhet,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de regionala tillväxtavtalen,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationell räddningstjänst och möjlighet att utveckla den samma,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regionalt EU-samarbete.

1999/2000:U7 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lika villkor för alla berörda länder i EU:s östutvidgningsprocess,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det svenska engagemanget för en demokratisk utveckling i Vitryssland måste förstärkas,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utveckla de ekologiskt uthålliga kommunikationssystemen i Östeuropa,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att öka och effektivisera Sveriges sociala insatser i samarbetsländerna,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kraftigt öka stödet till svensk näringslivsverksamhet i Ryssland,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utveckla ekologiskt uthålliga alternativ till kärnkraftverken i Östeuropa.

1999/2000:U8 av Anne Ludvigsson m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en redovisning av hur jämställdhetsperspektivet hittills har beaktats i de insatser som gjorts,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om information om målen i strategin för det fortsatta arbetet med ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen och om Östersjömiljard II.

1999/2000:U9 av Jan Erik Ågren m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör upprätta en strategi för hjälp till den uppväxande generationen i våra grannländer i öst,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör arbeta för att en strategi för hjälp till den uppväxande generationen i våra grannländer i öst även anammas på EU-nivå,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör se över reglerna för upphandling av biståndsprojekt,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör ge PES ett utökat mandat för att på så vis främja svenska företags engagemang i Östersjöregionen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige aktivt bör driva frågan om ryskt närmande till WTO, både i EU och i andra internationella sammanhang.

1999/2000:U10 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en hållbar ekologisk, social och demokratisk utveckling i Östersjöregionen måste gå hand i hand med den ekonomiska utvecklingen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om aktuella miljöproblem i Östersjön och om att arbetet med Östersjöns miljö måste prioriteras ytterligare,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige aktivt måste minska kväve- och fosforutsläppen till haven,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samlade åtgärder för att få stopp på oljeutsläppen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör verka för att mottagningsanläggningar för miljöfarligt maskinrumsavfall kan byggas i länder där de saknas,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör verka för att mottagningsanläggningar för miljöfarligt maskinrumsavfall kan nyttjas utan kostnader i hela Östersjöområdet,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige nu måste initiera krafttag mot förorenade utsläpp från tätorter och industrier runt Östersjön,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige nu måste verka för att minska den radioaktiva föroreningen av Östersjön,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige måste ta initiativ till rådgivning till länder runt Östersjön för att skapa ett mer långsiktigt ekologiskt hållbart jordbruk än det konventionella, som bedrivs i väst,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kräva öppenhet och insyn angående radioaktiva utsläpp, kärnbränsle m.m. i Barentsregionen,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de risker som finns i Barentsregionen,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att övervaka och åtgärda miljöhoten i Barentsregionen,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utveckla samarbetet inom Barentsregionen,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att föra upp de globala hot som finns i Barentsregionen på internationell nivå,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om olika typer av kulturella festivaler i Östersjön,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att satsningar bör göras på översättning och marknadsföring av alla former av litteratur från Östersjöområdet,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kulturturismen bör utvecklas i hela Östersjöområdet,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en ekonomisk omstrukturering i de baltiska ansökarländerna måste kombineras med förbättringar i deras miljö- och sociallagstiftning.

1999/2000:U11 av Monica Green m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att beakta barnperspektivet inom det fortsatta Östersjösamarbetet.

Motioner från allmänna motionstiden 1999/2000

1999/2000:U402 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov av miljöförbättrande insatser i Barentsregionen.

1999/2000:U802 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en svensk kraftsamling när det gäller kompetensutveckling med avseende på Östersjöregionen.

1999/2000:U803 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den gemensamma valutans betydelse för handeln i Östersjöregionen.

4 Utskottet

4.1 Skrivelsen

Regeringen redogör i skrivelse 1999/2000:7 för hur Sveriges samarbete med de nya demokratierna på östra sidan Östersjön utvecklats sedan 1989. Skrivelsen behandlar inledningsvis den övergripande utvecklingen i området. Regeringen redogör därefter för det mångfasetterade samarbetet mellan Sverige och Estland, Lettland, Litauen, Polen, Kaliningradområdet och nordvästra Ryssland samt för Europeiska unionens samarbete med dessa länder.

Avslutningsvis presenterar regeringen en strategi avseende Sveriges agerande för ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen.

4.1.1 Bakgrund (skr. s. 4–17)

Regeringen framhåller inledningsvis att Sverige har ett starkt intresse av att understödja en ekonomisk och miljömässigt hållbar utveckling i Östersjöregionen och att främja de nya demokratiernas deltagande i Europeiska union-

ens samarbetsorgan. Sverige har även ett starkt intresse av att ett genuint partnerskap utvecklas och fördjupas mellan EU och Ryssland, menar regeringen.

Regeringen anför vidare att av många skäl, inte minst geografiska, har Sverige en naturlig roll som en av de ledande aktörerna i Östersjöområdet. Vidare betonar regeringen i skrivelsen att i regeringsförklaringen, som avgavs i riksdagen 14 september 1999, understryks att Sverige aktivt skall bidra till ett Europa i utveckling och jämlikhet. Man framhåller att satsningen under 1999 ”Polen i fokus” under år 2000 skall följas av ”Baltikums år”.

Nyckeln till att främja unionens första och främsta uppgift – fred i Europa – är enligt regeringens uppfattning utvidgningen av EU till nya länder i Central-, Öst-, och Sydeuropa. Därför menar regeringen att beslut om att fler länder skall få inleda konkreta förhandlingar om medlemskap bör fattas redan hösten 1999. Betonas också i skrivelsen att den gemensamma strategin för Ryssland som antagits av EU måste genomföras snabbt, och unionens kapacitet att med civila och militära medel förebygga och hantera kriser bör stärkas.

Regeringen pekar även på de förändrade förutsättningar för samarbete i området som den politiska utvecklingen under slutet av åttiotalet medförde.

Hela Östersjöområdet håller på att integreras allt snabbare i det västeuropeiska politiska och ekonomiska samarbetet. Om Östersjöområdet tidigare i vissa avseenden sågs som en europeisk utmark är det i dag på ett helt annat sätt närmare knutet till Centraleuropa, noterar regeringen i skrivelsen. Det ekonomiska samarbetet kring Östersjön genomgår en snabb utveckling, framhålls det vidare, och samverkan med Ryssland är en högt prioriterad uppgift inom EU. Regeringen konstaterar att Östersjöområdet betår av en unik kombination av å ena sidan ekonomiskt utvecklade stater som samtidigt är gamla demokratier och välfärdsstater, och å andra sidan nya demokratier och marknadsekonomier stadda i dynamisk förändring.

Regeringen betonar att ett viktigt element i den ekonomiska utvecklingen är den sociala dimensionen och att en förutsättning för hållbar tillväxt är en rimlig fördelningspolitik och social fred.

I skrivelsen pekar regeringen även på den höga graden av internationell institutionalisering genom att organisationer som Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet, Barentsrådet, EU och Östersjöstaternas råd alla är viktiga aktörer.

I ett historiskt perspektiv betraktar regeringen det säkerhetspolitiska läget som nu råder i Sveriges närområde som gott och konstaterar att de baltiska länderna till betydande del har kunnat konsolidera sin återvunna självständighet.

Regeringen menar att de säkerhetspolitiska utsikterna för en fortsatt positiv utveckling i Östersjöområdet är goda och att en viktig förutsättning härför är fortsatt närvaro och aktivt engagemang från EU:s och USA:s sida. Samtidigt kan viss osäkerhet knytas till utvecklingen i Ryssland. Därför menar regeringen att en ekonomisk återhämtning samt en stabil ekonomisk och politisk utveckling i Ryssland samt ett nära samarbete med landet är av grundläggande betydelse för den fortsatta utvecklingen i Östersjöområdet.

Skrivelsen innehåller en tillbakablick över svensk politik under perioden 1989–1999. Presentationen omfattar såväl det mellanstatliga samarbetet som har byggts upp som Sveriges bredare relationer med de nya demokratierna i regionen innefattande handelspolitiska frågor och vänortssamarbetet.

Mer specifikt behandlar skrivelsen följande områden:

- handelspolitiken,
- utvecklingssamarbete,
- demokrati och utveckling,
- det säkerhetsfrämjande stödet
- näringslivsinriktade åtgärder inklusive Östersjömiljard I och II,
- utbildning och kultur,
- det mellanstatliga Östersjösamarbetet,
- internationella och nordiska finansieringsorgan i Östersjöregionen,
- nordiskt-baltiskt samarbete,
- handelsfrämjande, exportfinansiering och investeringar,
- vänortskontakter, decentraliserat samarbete, Interreg,
- miljösamarbete,
- energisamarbete,
- transporter,
- kärnsäkerhet,
- Barentssamarbetet
- Polenåret
- turism
- svenskt näringsliv i Östersjöregionen.

Ett avsnitt behandlar även Europeiska unionens relationer och samarbete med de nya demokratierna i regionen.

4.1.3 Regeringens strategi för ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen samt Baltikum år 2000 (skr. s. 81–94)

Regeringen presenterar i skrivelsen en strategi avseende Sveriges agerande för ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen samt redogör för planerna på den särskilda satsningen på de tre baltiska staterna under år 2000.

I skrivelsen redovisas att målen i allmänna termer för strategin är demokrati, öppenhet, ekonomisk och social utveckling, ökat välstånd samt jämställdhet.

Ytterligare mål för strategin är att skapa bästa möjliga förutsättningar för svenska företag att delta i den ekonomiska utvecklingen i regionen, bidra till ökad export och ökade investeringar, förstärka relationerna mellan Sverige och länderna på andra sidan Östersjön och öka den svenska närvaron i dessa länder.

Regeringen betonar att för att dessa mål skall uppnås är det väsentligt att makroekonomisk stabilitet uppnås och vidmakthålls, att den ekonomiska utvecklingen i omvärlden är gynnsam, att den sociala situationen förbättras, att marknadsekonomins och rättsstatens institutioner byggs upp och konsoli-

deras samt att förutsättningarna för handel och investeringar i regionen är desamma som gäller mellan unionens medlemsländer.

Regeringen slår även fast att medlemskap i EU för de baltiska länderna och Polen är viktiga ur alla dessa synvinklar. Regeringen skulle välkomna om det blev möjligt att avsluta medlemskapsförhandlingarna med bl.a. Estland och Polen under det svenska ordförandeskapet. Regeringen framhåller att den fäster den största vikt vid att utvidgningsprocessen drivs framåt så snabbt som möjligt och i enlighet med de inom unionen fattade besluten.

Vad gäller Ryssland konstaterar regeringen i skrivelsen att varje inkommande ordförandeskap förutsätts, med utgångspunkt från den gemensamma EU-strategin, att inom ramen för sitt allmänna arbetsprogram lägga fram en arbetsplan för hur strategin skall genomföras. Regeringen menar att detta ger utrymme för Sverige att inför sitt ordförandeskap lyfta fram de aspekter av förbindelserna mellan EU och Ryssland som från svensk synpunkt bedöms som angelägna. Ett särskilt arbete kommer härvidlag att genomföras inom Regeringskansliet genom arbetsgruppen EU–Ryssland.

Den nordliga dimensionen bidrar till att skapa en kollektiv medvetenhet inom unionen om förhållanden och utvecklingspotential i norra Europa. Därför avser regeringen att aktivt ta till vara de möjligheter till ett ökat EU-engagemang i Östersjöområdet som fokuseringen på den nordliga dimensionen skapar.

Det nu gällande programmet för utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa löper ut år 2001. Regeringen avser att återkomma till riksdagen under våren år 2001 med förslag till eventuella insatser därefter. Därvid har regeringen gjort bedömningen att vissa delar av samarbetet kommer att kunna fasas ut vid den nuvarande samarbetsperiodens utgång. Regeringen bedömer att detta är möjligt för huvuddelen av det svenska stödet till institutionsuppbyggnad i Polen och Estland, medan motsvarande insatser i Lettland och Litauen kan komma att fortgå ytterligare något år.

Regeringen välkomnar vidare de initiativ som har tagits i syfte att förstärka dialogen mellan Sida och företrädare för näringslivet inom ramen för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa.

Mot bakgrund av de baltiska staternas positiva utveckling och förändrade behov anför regeringen angående det säkerhetsfrämjande stödet att detta i framtiden kommer att präglas av en högre grad av långsiktighet. Med hänsyn till EU-medlemskapets säkerhetspolitiska betydelse kommer insatser till stöd för kandidatländernas inträde i EU att fortsätta spela en viktig roll för samarbetet. Sveriges aktiva engagemang i BALTSEA-samarbetet samt stöd till BALTBAT, BALTRON och Baltdefcol kommer att fortsätta. Vidare framhålls i skrivelsen att en utveckling av samarbetet med Ryssland, i synnerhet Kaliningradområdet, och Polen är en prioriterad del av det säkerhetsfrämjande samarbetet.

Regeringen anser att Sverige fullt ut bör utnyttja de möjligheter som det multilaterala Östersjösamarbetet erbjuder för att främja handel, investeringar och tillväxt i Östersjöområdet. Östersjöstaternas råd bör stärkas menar regeringen och avser att ägna stor uppmärksamhet åt de ekonomiska frågorna inför det tredje Östersjötoppmötet som skall äga rum under första halvåret år 2000. Regeringen fäster också stor vikt vid energisamarbetet i Östersjöreg-

ionen och kommer att undersöka möjligheterna att vitalisera Östersjösamarbetet rörande andra ekonomiskt viktiga områden såsom transporter och arbetsmarknadspolitik.

Även fortsättningsvis kommer regeringen att verka för en förstärkning av de multilaterala finansieringsorganens verksamhet i Östersjöregionen. Detta skall ske väsentligen i tre former. För det första kommer Sverige aktivt att stödja en utbyggnad av de multilaterala finansieringsorganens ordinarie aktiviteter i Östersjöregionen. För det andra kan Sverige genom riktat finansiellt eller tekniskt stöd medverka till att bygga ut eller komplettera de multilaterala organens satsningar. För det tredje kan Sverige verka för en rimlig arbetsfördelning mellan olika finansiärer så att deras komparativa fördelar utnyttjas på bästa sätt.

Vidare framhålls i skrivelsen att regeringen fäster stor vikt vid de diskussioner som äger rum vid nordisk-baltiska ministermöten och avser överväga ytterligare initiativ för att stärka det nordisk-baltiska samarbetet.

Regeringen välkomnar det engagemang som svenska kommuner, län, enskilda organisationer, företag och enskilda uppvisar för att på olika sätt främja kontakterna och samarbetet med länderna på andra sidan Östersjön. Regeringen aviserar att särskilt stöd kommer att utgå till vänortskontakter under det svenska ordförandeskapet i EU.

I skrivelsen betonas att Sverige har ett starkt intresse av att miljöförbättrande investeringar kommer till stånd i länderna på andra sidan Östersjön. Avsevärda insatser har från svensk sida redan gjorts för att erhålla rent vatten och ren luft i Östersjöområdet genom att på olika sätt bistå de nya demokratierna med att minska föroreningarna. I skrivelsen betonas dock att ännu återstår mycket att göra på miljöområdet. Regeringen vill mot denna bakgrund ge hög prioritet åt det mellanstatliga samarbetet på miljö- och energiområdena samt åt miljö- och energiinsatser inom utvecklingssamarbetet, inom det klimatpolitiskt motiverade stödet samt inom de särskilda resurserna för näringslivsutveckling i Östersjöregionen.

När det gäller infrastruktur menar regeringen att det är angeläget att vidta åtgärder som förbättrar framkomligheten och effektiviserar det befintliga transportsystemet. Regeringen finner det vidare viktigt att IT- och telekommunikation byggs ut och moderniseras i länderna på andra sidan Östersjön. Privatiseringar av statliga televerk och utländskt deltagande är viktiga ur denna synvinkel, menar regeringen. I syfte att underlätta handel och investeringar finns även ett svenskt intresse av att infrastrukturen för tele- och datakommunikation över Östersjön förstärks.

Vad avser kärnsäkerhet framhåller regeringen i skrivelsen att Sverige bör fortsätta sina bilaterala insatser och samarbetet med andra bidragsgivare för att höja säkerheten vid kärnkraftsanläggningar i Sveriges närområde. Fortsatt uppmärksamhet bör även riktas mot problemen med använt kärnbränsle och radioaktivt avfall från ryska ubåtar och isbrytare. Regeringen betonar att svenska myndigheter, svensk industri och svenska konsultföretag via internationellt samarbete har goda förutsättningar att bidra till en förbättring av säkerheten vid kärntekniska anläggningar och av hanteringen av radioaktivt avfall och utbränt kärnbränsle inom Östersjöregionen. Regeringen avser att ägna detta frågekomplex särskild uppmärksamhet inför och under det

svenska ordförandeskapet i EU, i synnerhet med tanke på förhållandena i Litauen och Ryssland.

När det gäller frågor rörande sociala förhållanden och hälso- och sjukvård finns, menar regeringen, ett starkt intresse i Sverige för arbete med dessa frågor i Östersjöregionen, både från enskilda konsulter, företag, institutioner och myndigheter. Regeringen anser att det är viktigt att stödja en god social utveckling i Östersjöområdet genom uppbyggnad av system för socialförsäkring och socialtjänst samt att stödja en god hälsoutveckling genom stärkt folkhälsa och förbättrade hälso- och sjukvårdssystem. Regeringen understryker även vikten av uppmärksamhet vad avser utvecklingen på arbetslivs- och arbetsmiljöområdena i länderna på andra sidan Östersjön.

Regeringen framhåller vidare i skrivelsen att den avser att fortsätta att vidareutveckla kultur- och utbildningssamarbetet med de nya demokratierna i Östersjöregionen, bl.a. genom att ta fasta på det stora intresse som finns för Sverige, det svenska samhället och det svenska språket.

Regeringen anför att Barentssamarbetet bör stärkas och fördjupas samtidigt som det svenska deltagandet bör baseras mer direkt på regionala strukturer. Regeringen gör även bedömningen att direkta företagskontakter bör underlättas.

Regeringen konstaterar att den särskilda satsningen på Polen år 1999 varit mycket positiv och erfarenheterna kommer att sammanställas i en särskild rapport. Under år 2000 avser regeringen att genomföra en särskild satsning på de tre baltiska länderna.

Avslutningsvis framhåller regeringen i denna del att den har uppskattat det engagemang för utvecklingen i Östersjöområdet som uppvisats från ledande håll inom näringslivet och de viktiga impulser och bidrag som gjorts från detta håll inte minst inför det första mötet med Östersjöstaternas regeringschefer år 1996. Regeringen anser att det är önskvärt med ett intensifierat och effektiviserat samråd mellan staten och näringslivet för att följa upp och vidareutveckla Östersjöstrategin och Östersjöpolitiken.

4.2 Motionerna

4.2.1 Allmänna överväganden

I kommittémotion *U7* framhåller Vänsterpartiet att det ser regeringens samlade strategi för Östersjöregionen som ett nödvändigt grepp för att effektivt främja en gemensam och positiv utveckling i denna del av Europa. Motionärerna menar att skrivelsen ger en god överblick och en stabil grund för det fortsatta svenska arbetet i Östersjöregionen. En god samordning mellan länderna runt Östersjön kan skapa en stark dynamik i handel, ekonomi, social välfärd och i miljöomställningsarbetet.

I *yrkande 1* konstateras att medlemskapsförhandlingarna fortskrider med de första sex kandidatländerna och med övriga kandidatländer pågår ett förberedelsearbete utifrån EG:s regelverk. Motionärerna konstaterar att kandidatländernas ekonomier växer och har så gjort under senare år. Den sociala och ekonomiska standarden ökar i dessa länder. I Ryssland och andra nya länder som Vitryssland och Ukraina är utvecklingen den motsatta. Motion-

ärerna menar att EU:s utvidgning kan innebära att denna utveckling accentueras, att välståndsklyftan mellan dessa länder och ett större EU ökar. Motionärerna vill motverka detta genom att parallellt med förhandlingarna med kandidatländerna fördjupa partnerskaps- och samarbetsavtalet mellan EU och Ryssland.

Vänsterpartiet anser att målet måste vara att alla östländer och gamla sovjetrepubliker skall åtnjuta samma villkor när det gäller handel, samarbete och ekonomiska villkor och begär ett riksdagens tillkännagivande om detta.

I *yrkande 2* i samma motion menar Vänsterpartiet att situationen i Vitryssland vad gäller bristen på respekt för de demokratiska friheterna och de mänskliga rättigheterna är så pass allvarlig att ett flertal åtgärder måste sättas in. Framför allt behövs spridande av information och stöd till den demokratiska oppositionen samt ett intensifierat diplomatiskt arbete gentemot regimen i Vitryssland. Vänsterpartiet begär ett tillkännagivande om att det svenska engagemanget för en demokratisk utveckling i Vitryssland måste förstärkas.

Miljöpartiet menar i kommittémotion *U10 (mp) yrkande 1* att samarbetet med grannländerna är av ett speciellt slag. Grannsamarbetet bör omfatta de nordiska länderna, hela Östersjöregionen och Nordkalotten. De samarbetsområden som särskilt kan utvecklas är gemensamma miljöprogram för att åstadkomma effektiva åtgärder i vårt närområde, ett ökat säkerhetspolitiskt samarbete, ett ekonomiskt samarbete samt ett kulturellt samarbete. Förutom miljöinsatser bör bl.a. den gemensamma arbetsmarknaden utvidgas till att omfatta de baltiska länderna.

Miljöpartiet anser att en hållbar ekologisk, social och demokratisk utveckling i Östersjöregionen måste gå hand i hand med den ekonomiska utvecklingen.

I *yrkande 18* i samma motion menar Miljöpartiet att en ensidig inriktning på att uppnå EU:s stabilitetskriterier och en tävlan att uppnå den inre marknadens villkor äventyrar den redan ömtåliga sociala sammanhållningen i de baltiska ansökarländerna och deras ekonomiska utveckling. De menar därför att en ekonomisk omstrukturering i de baltiska ansökarländerna måste kombineras med förbättringar i deras miljö- och sociallagstiftning.

4.2.2 Miljö och energi

I Vänsterpartiets motion *U7 (v) yrkande 3* anføres att det är av vikt att Östeuropa undviker omvägen över en miljöförstörande massbilism. Man betonar att den omfattande vägtrafiken i Västeuropa i dag är den transportstruktur som ensam bidrar till de flesta miljöproblemen och till omfattande personskador. Därför bör man inte göra om samma misstag i Östeuropa, menar motionärerna.

Det ekonomiska stöd som går till infrastruktur bör därför inte gå till motorvägar och bilindustri såsom sker i dag. I stället för på vägar bör satsningar göras på moderna, effektiva spårssystem, bioenergidrivna bussar, modern informationsteknik, snabb- och högfartståg och miljövänliga sjötransporter.

Motionärerna yrkar att riksdagen bör ge regeringen till känna att i Östeuropa bör ekologiskt uthålliga kommunikationssystem utvecklas.

I *yrkande 6* i samma motion konstateras att Sverige tillsammans med andra länder arbetar för att öka säkerheten vid befintliga kärnkraftsreaktorer i Östeuropa, företrädesvis de som ligger närmast Sverige. Motionären menar emellertid att även om förbättringar görs i befintliga reaktorer kommer de aldrig att nå samma säkerhetsnivå som i väst. Vidare framhålls att en nedläggning av en kärnreaktor är en stor investering. Med nedläggningen av en reaktor vid Barsebäcks kärnkraftverk kommer Sverige att få en unik internationell erfarenhet och kompetens på området. Denna kunskap bör Sverige utnyttja i det vidare östsamarbetet, menar man. Vidare bör Sverige agera för att egna, andra länders och internationella organs insatser för att bygga upp ekologiskt och säkerhetsmässigt uthålliga energisystem i Östeuropa ökar. Tonvikten får inte ligga på att upprätthålla gamla icke uthålliga system.

Miljöpartiet konstaterar i motion *U10 (mp) yrkande 2* att Östersjön är en av världens mest förorenade inlandsvatten. I motionen anförts att miljöproblemen i Östersjön är långt ifrån lösta. De största hoten mot Östersjön är övergödningen av havet, miljögifterna som släpps ut och utsläppen från odlingslandskapen, menar man. I motionen yrkas att arbetet med Östersjöns miljö måste prioriteras ytterligare.

Vidare framhålls i motionen att pågående tillförsel av närsalter till vatten, framför allt kväve och fosfor, rubbar de naturliga förutsättningarna för ekosystemen och leder till förändrade vattenmiljöer. Motionärerna menar att i Östersjön är det fosfor och kväve i kombination som begränsar tillväxten och yrkar att Sverige aktivt måste minska kväve- och fosforutsläppen till havet (*yrkande 3*).

I *yrkande 4* konstateras att omkring 500 olagliga oljeutsläpp upptäcks varje år i Östersjön och motionärerna begär att samlade åtgärder vidtas för att få stopp på dessa.

En väg för att råda bot på detta är att mottagningsanläggningar för miljöfarligt maskinrumsavfall byggs i varje hamn runt Östersjön. Motionärerna konstaterar att sådana redan finns i viss utsträckning men begär i *yrkande 5* att Sverige bör verka för att motsvarande anläggningar även byggs i de länder där de i dag saknas. Ett problem i sammanhanget är att utnyttjandet av dessa anläggningar kostar pengar, konstaterar motionärerna, och begär i *yrkande 6* att dessa anläggningar skall kunna utnyttjas utan kostnad i hela Östersjöområdet.

Vidare framhålls i motionen att i vissa länder i Östersjöområdet, särskilt i östra Tyskland och Polen, ökar utsläppen av miljögifter som en följd av massbilism. Vidare framhålls att den ryska nedrustningen ökar risken för att PCB kommer ut i miljön och att mängder av hushålls- och industriavlopp går ut i floder och vattendrag utan rening. I *yrkande 7* anförts därför att Sverige nu måste initiera krafttag mot förorenande utsläpp från tätorter och industrier runt Östersjön.

I *yrkande 8* noteras att mätningar i Östersjön visar att detta inlandsvatten kontinuerligt tillförs radioaktivitet. Därför menar motionärerna att Sverige måste verka för att minska den radioaktiva föroreningen av Östersjön.

I motionen uppmärksammas vidare jordbruket och miljöproblem förknippade med denna sektor. Det konstateras att jordbruket i Baltikum och i Polen är småskaligt och till stora delar kemikaliefritt. Det finns anledning, menar motionärerna, att hysa oro de närmaste åren när man i dessa länder moderniserar jordbrukssektorn och inför en högre grad av användning av kemikalier i jordbruket. Framför allt i Baltikum är jordarna i stor utsträckning genomsläppliga och lätta, vilket innebär att med felaktiga jordbruksmetoder kan Östersjöns miljöproblem öka. Därför menar motionärerna i *yrkande 9* att Sverige måste ta initiativ till rådgivning till länder runt Östersjön för att skapa ett mer långsiktigt ekologiskt hållbart jordbruk än det konventionella som bedrivs i Västeuropa.

Vidare behandlas Barentssamarbetet i motionen. De miljöproblem som finns i Barentsområdet, särskilt i nordvästra Ryssland, uppmärksammas även. I *yrkande 10* begärs ett riksdagens tillkännagivande om att kräva öppenhet och insyn angående radioaktiva utsläpp, kärnbränsle m.m. i Barentsregionen.

I motionen framhålls vidare att koncentrationen av kärnvapen, atomubåtar, kärnavfall, radioaktiva utsläpp, dumpning av radioaktivt avfall till havs m.m. på Kolahalvön är den största säkerhetsrisken mot Sverige, ett hot som måste åtgärdas, menar motionärerna. De begär därför i *yrkande 11* att regeringen ges till känna vad i motionen anförts om de risker som finns i Barentsregionen. Vidare begärs i *yrkande 12* att miljöhoten i Barentsregionen övervakas och åtgärdas. I *yrkande 13* begärs att samarbetet inom Barentsregionen utvecklas vidare och i *yrkande 14* att de globala hot som finns i Barentsregionen diskuteras på internationell nivå.

I partimotion *U402 (c) yrkande 1* från allmänna motionstiden konstateras att det nya samarbetsklimat som utvecklats efter murens fall har skapat förutsättningar för ett blomstrande subregionalt samarbete runt Östersjön och i Barentsregionen. Utbyte och handel har mycket gamla anor i Barentsregionen. Den ryska revolutionen och det kalla kriget stängde gränsen mellan den nordiska och den ryska delen av Nordkalotten. Det skulle dröja ända till början av 1990-talet innan man åter kunde tala om en fungerande region i området, framhåller motionärerna. Man noterar att handeln och utbytet inom regionen nu åter växer och att transportvägar upprättas och samarbetsformer utvecklas.

Samtidigt utgör den ryska delen av området en av de mest miljöförorenade regionerna i Europa. I Barentsområdet finns också en av världens största koncentrationer av radioaktivt avfall samt ett stort antal uttjänta kärnreaktorer. Motionärerna anser att regeringen bör medverka till att stärka de miljöförbättrande insatserna i Barentsregionen.

4.2.3 Insatser på det sociala området

I kommittémotion *U7 (v) yrkande 4* framhåller motionärerna att de sociala villkoren för de fattigaste dramatiskt har försämrats sedan Berlinmurens fall, framför allt i Ryssland och i de före detta Sovjetrepublikerna. De växande klyftorna skapar grogrund för extremism, kriminalitet och antidemokratiska

krafter. Enligt motionärernas mening har Sverige i praktiska handlingar inte tillräckligt prioriterat sociala insatser. En möjlighet att effektivisera Sveriges sociala insatser i samarbetsländerna är att stödja frivilligorganisationer som ägnar sig åt humanitära insatser till utsatta grupper.

Ett flertal motioner uppmärksammar den svåra situation som gäller för många barn och ungdomar i Central- och Östeuropa. Det gäller bl.a. Kristdemokraternas kommittémotion *U9 (kd)* där det framhålls att den ekonomiska krisen har skapat stora problem för de fattigaste familjerna och värst av alla drabbas barnen. Motionärerna menar att åtgärder måste vidtas omgående för att skapa förutsättningar för en demokratisk och stabil politisk utveckling i dessa länder och för en fungerande marknadsekonomi samt förutsättningar för att minska den gränsöverskridande brottsligheten.

Kristdemokraterna vill att ett ambitiösare svenskt program genomförs för att hjälpa barnen i Ryssland och i Central- och Östeuropa. I *yrkande 1* anförts att Sverige bör upprätta en strategi för hjälp till barn och ungdomar i Sveriges grannländer i öst. I *yrkande 2* vill Kristdemokraterna att regeringen verkar för att en sådan strategi även anammas på EU-nivå.

I motion *UII (s)* konstateras att FN:s barnkonvention innebär en ny epok i arbetet med barns och ungas villkor. Det är första gången barns egna mänskliga rättigheter formuleras i ett internationellt bindande avtal. Motionärerna pekar bl.a. på att konventionen utgår från att barndomen har ett värde i sig och att barn är en utsatt grupp i samhället med särskilda behov av omvårdnad och skydd som också innefattar ett rättsligt skydd. Vidare konstateras att den sociala situationen för många barn i Polen, de baltiska staterna och i övriga delar av det som tidigare utgjorde Sovjetunionen på många håll är katastrofal. Man framhåller att många barn- och ungdomsorganisationer har slagit larm om misshandel och övergrepp som driver barnen från sina hem till ett liv som missbrukande och kriminella gatubarn. Motionärerna menar att det är viktigt att Sverige i sitt fortsatta samarbete inom Östersjöregionen på ett långsiktigt och målmedvetet sätt försöker förbättra den sociala situationen för barnen i området. De begär ett riksdagens tillkännagivande om att barnperspektivet beaktas i det fortsatta Östersjösamarbetet.

I motion *U4 (m)* konstateras att regeringens skrivelse inte uppmärksammar de tusentals barn i Ryssland och i övriga länder i det forna Sovjetunionen som lever i fängelser, på gator eller i s.k. internatskolor. Vidare menar man att risken med en prioritering av ekonomiska reformer är att de bidrar till att göra situationen än värre för dem som redan har det besvärligt och nämner särskilt gatubarn och de gamla. Man konstaterar att de statliga insatserna i olika länder inom detta område är bristfälliga och att det inte anstår moderna välfärdsstater att ta så illa hand om barnen. De begär därför i motionen att Sverige i det fortsatta samarbetet inom Östersjöregionen särskilt verkar för att gatubarnens svåra situation förbättras.

Andra frågor som tas upp i motionerna är frågan om arbetstillstånd i Sverige för medborgare från samarbetsländerna samt jämställdhetsperspektivet i samarbetet.

I motion *U5 (m)* konstateras att deltagandet i unionens inre marknad med fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital har inneburit stora fördelar för svenskt näringsliv och för tillväxt och sysselsättning i Sverige. För att underlätta för de länder runt Östersjön som ligger utanför EU bör Sverige gå före övriga medlemsländer och ensidigt ändra regelverket vad gäller arbetstillstånd. Således yrkas att kravet på arbetstillstånd tas bort när baltisk och polsk arbetskraft anställda vid företag i Polen och Baltikum kommer till Sverige för att utföra tjänster.

Motionärerna bakom motion *U8 (s)* noterar att man av regeringens redogörelse för Östersjösamarbetet erhåller en bra information om alla de insatser och åtgärder som vidtagits för en positiv och hållbar utveckling i Östersjöregionen men menar samtidigt att det är svårt att av skrivelsen utläsa huruvida jämställdhetsperspektivet har beaktats i de insatser som gjorts. I *yrkande 1* menar därför motionärerna att regeringen bör följa upp skrivelsen med en redogörelse om hur jämställdhetsperspektivet har beaktats i samarbetet.

Vidare anser motionärerna i *yrkande 2* att det i det framtida samarbetet i Östersjöregionen och i arbetet med Östersjömiljard II behövs ytterligare information om målen till alla berörda parter som kommuner, landsting, länsstyrelser och näringslivsorganisationer.

4.2.4 Näringslivets och handelns roll i samarbetet

I motion *U7 (v)* *yrkande 5* betonar motionärerna att svenska företag är underrepresenterade i Ryssland liksom i många andra länder i Östeuropa. De konstaterar att det i dag finns en rad metoder för att stödja näringslivet, alltifrån utbildning till kreditgivning. Motionärerna menar att regeringen bör se över det statliga stödet till svenskt näringslivs engagemang i Ryssland med målet att kraftigt öka svenska företags verksamhet i Ryssland. Därvid bör inte minst småföretagens expansionsmöjligheter ses över, menar motionärerna, som begär ett riksdagens tillkännagivande om att kraftigt öka stödet till svensk näringslivsverksamhet i Ryssland.

I Vänsterpartiets kommittémotion *U802 (v)* *yrkande 1* från allmänna motionstiden betonas att Östersjöområdet utgör en potentiell närmarknad för Sverige. En förutsättning för att ta till vara denna möjlighet är att skapa kontakter, nätverk och samarbete med de nya marknadsekonomierna i öst. Motionärerna menar att utbildning och forskning är viktiga delar i ett sådant perspektiv och efterlyser en tydligare och mer fokuserad strategi för att Sverige skall kunna inta en ledande position inom utbildning och forskning i Östersjöregionen.

I detta arbete bör det klargöras inom vilka discipliner och på vilket sätt Sverige skall agera. Motionärerna anser att Sverige bör satsa på framtidssektorer och på områden där Sverige i dag ligger långt framme; tekniska ämnen, IT, miljöteknik, administration, sociala system och utbildningssystem. De begär ett riksdagens tillkännagivande om att en svensk kraftsamling genomförs när det gäller kompetensutveckling med avseende på Östersjöområdet.

I kommittémotion *U9 (kd)* framhåller Kristdemokraterna i *yrkande 3* att tjänsteexportförordningen och dess regler är ett stort hinder för många företag som annars framgångsrikt skulle kunna konkurrera om upphandling. Motionärerna önskar därför en avreglering på detta område.

I *yrkande 4* anförs att svenska företag har varit svagt representerade trots att många av dessa borde ha goda förutsättningar att konkurrera på de nya marknaderna i Central- och Östeuropa. Motionärerna menar att Projektexportsekretariatet inom UD kan spela en större roll i Östersjöområdet. Därför bör regeringen utvidga sekretariatets mandat till att även gälla EU-bistånd för att på detta sätt ge svenskt näringsliv ytterligare en inkörsport till de östliga ekonomierna.

I *yrkande 5* i samma motion anförs att Sverige, både i EU och i andra internationella sammanhang, bör vara pådrivande i arbetet med att se till att Ryssland blir medlem i WTO.

I motion *U803 (m)* *yrkande 5* från allmänna motionstiden framhålls att handeln i Östersjöregionen har mångdubblats de senaste åren och har goda förutsättningar att växa ytterligare de kommande decennierna. I det sammanhanget noterar motionärerna att Finland och Tyskland ingår i det gemensamma valutasamarbetet samt att valutorna i Polen och de baltiska staterna är knutna, eller kommer att knytas, till euron och så småningom fullt ut kommer att delta i valutasamarbetet. Motionärerna anför att den gemensamma valutan kommer att förbättra handelsmöjligheterna i Östersjöregionen, inte minst för småföretagen, när handeln förenklas och valutariskerna minimeras. Euron blir en handelsvaluta för hela regionen. De menar även att investeringar förenklas av valutasamarbetet. Motionärerna begär ett riksdagens tillkännagivande om vad som i motionen anförts om den gemensamma valutans betydelse för handeln i Östersjöregionen.

4.2.5 Övriga frågor

I motion *U10 (mp)* vill Miljöpartiet betona vikten av ett utvecklat samarbete och utbyte inom det kulturella området. Kultur, menar motionärerna, kan ses som både bärande och enande kitt vad gäller Östersjösamarbetet. I *yrkande 15* anförs att olika typer av kulturella festivaler bör arrangeras i Östersjöregionen. Vidare menar motionärerna att det är väsentligt att kunna läsa varandras litteratur i större omfattning än vad som nu sker. I *yrkande 16* begärs därför att satsningar bör göras på översättning och marknadsföring av alla former av litteratur från Östersjöområdet. Miljöpartiet vill vidare att kulturens roll kraftfullt uppvärderas och menar att gemensamma kulturaktiviteter också kan ses som ett fredsarbete. Därför anförs i *yrkande 17* att kulturismen bör utvecklas i hela Östersjöområdet.

Gotland har ett unikt läge för utbyte mellan land och folk menar motionären bakom motion *U6 (m)*. Ön har förutsättningar för att bli ett centrum för kulturmöten för länderna runt Östersjön. Detta bör utnyttjas, menar motionären och betonar den allt större betydelse som kultur och kulturyttringar har för skilda samhällssektorer, inte minst för näringslivet, och därmed för en regions utveckling, attraktionskraft och skapandet av nya arbetstillfällen. Därför

yrkas i motionen att Gotlands roll och möjligheter i detta sammanhang beaktas (*yrkande 1*). Vidare konstateras att i strävan att etablera Gotland som mötesplats stöder Gotlands kommun större evenemang, många med internationellt deltagande. Motionären menar att Gotland och Visby kan erbjuda utmärkta förutsättningar för olika slags möten med ett varierat utbud av såväl möteslokaler, restauranger och förstklassiga hotellrum. I *yrkande 2* anför därför att internationella evenemang av kulturell och annan karaktär på Gotland bör ges uppmärksamhet. Motionären framhåller vidare att för Gotlands del är det viktigt att det internationella samarbetet också kan bidra till att övergripande mål om fler arbetstillfällen och fler invånare lättare uppnås. Dessa mål ligger bakom arbetet med att ta fram förslag till regionala tillväxtavtal. Ett antal samverkansområden tas upp i motionen och i *yrkande 3* begärs ett riksdagens tillkännagivande om vad som anförts i motionen om de regionala tillväxtavtalen. Vidare omnämns i motionen att en internationell snabbinsatsstyrka inom räddningstjänsten är under förberedande. I motionen hävdas att Gotland har särskilt hög kompetens på detta område och det yrkas att den internationella räddningstjänsten skall utvecklas med Gotland som bas (*yrkande 4*). I *yrkande 5* vill motionären fästa regeringens uppmärksamhet på samarbetet mellan regioner inom och utom Sverige för att på sikt utveckla ett nätverk för kunskapsöverföring och utveckling av vård, omsorg, hälso- och sjukvård, främst inom psykiatrin. Samarbetet skall finansieras med EU-medel.

4.3 Utskottets överväganden

Sveriges kontakter med länder öster och söder om Östersjön bygger på månghundraåriga och nära kontakter mellan människor, handelsmän och näringsidkare från länderna i området. Dessa kontakter avbröts till stor del i anslutning till den politiska utvecklingen under och efter andra världskriget och under en lång period präglad av det kalla kriget.

Vad vi nu upplever sedan järnridåns fall 1989 och Sovjetunionens upplösning 1991 är att dessa gamla kontaktvägar återupptas. Utskottet menar att vad som skett i Östersjöområdet under den senaste tioårsperioden snarast är en normalisering. Östersjön har med undantag för åren 1945 till 1989 varit ett hav som bundit ihop länderna kring dess stränder. Återigen har Östersjön blivit en viktig led för mänskliga kontakter, handelsmän och näringsidkare och därmed en motor för tillväxt, utveckling och ökad sysselsättning i området.

Utskottet kan konstatera att Sverige har tagit aktiv del i det samarbete som har växt fram mellan länderna kring Östersjön. Utskottet finner detta mycket positivt och menar att Sverige, förutom att vara en av de ledande nationerna i att utveckla samarbetet ytterligare, även bör fortsätta att aktivt verka för de östliga grannländernas politiska och ekonomiska integration i den europeiska familjen. Utskottet finner det därför mycket värdefullt att regeringen i skrivelsen i denna anda har lagt fram en bra och balanserad strategi för den framtida Östersjöpolitiken.

Utskottet menar vidare att fortsatta ansträngningar behövs för att säkra en demokratisk utveckling och säkerhetspolitisk stabilitet i Sveriges närområde.

Fortsatta ansträngningar behövs även för att underlätta handel och ekonomiskt utbyte i Östersjöområdet. Detta är enligt utskottets uppfattning även av betydelse för EU och unionens framtida utveckling. Utskottet finner att den strategi som regeringen presenterar i skrivelsen ligger väl i linje med dessa utskottets ambitioner.

Regeringen framhåller i skrivelsen att Sverige har ett starkt intresse av att understödja en ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling i Östersjöregionen och att främja de nya demokratiernas deltagande i Europeiska unionens samarbetsorgan. Sverige har även ett starkt intresse av att ett genuint partnerskap utvecklas och fördjupas mellan EU och Ryssland, menar regeringen. Regeringen betonar även att ett viktigt element i den ekonomiska utvecklingen är den sociala dimensionen och att en förutsättning för hållbar tillväxt är en rimlig fördelningspolitik och social fred.

Utskottet delar dessa bedömningar.

Samarbetet med de nya demokratierna runt Östersjön utgör en del av Sveriges samarbete med länderna i Central- och Östeuropa. I februari 1995 lade regeringen fram en proposition (prop. 1994/95:160) om Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa för perioden 1995–1998. Denna behandlades av utskottet i betänkande 1994/95:UU16.

De övergripande målen för Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa fastställdes av riksdagen våren 1995:

- att främja en säkerhetsgemenskap,
- att fördjupa demokratins kultur,
- att stödja en hållbar ekonomisk utveckling,
- att stödja en miljömässigt hållbar utveckling.

I sitt betänkande framhöll utskottet att samarbetet med Central- och Östeuropa intar en central plats i svensk utrikespolitik. Det är ett grundläggande svenskt intresse att verka för de fyra ovannämnda målen, innefattande även effektivare energisystem och en ökad öppenhet gentemot omvärlden. De central- och östeuropeiska staternas integration i Europa – där ett framtida medlemskap i unionen i de flesta fall utgör en konkret målsättning – kan bidra till ökad politisk och ekonomisk stabilitet på hela den europeiska kontinenten, framhöll utskottet i betänkandet.

I juni 1996 beslutade riksdagen att hela utvecklingssamarbetet dessutom skall präglas av ett jämställdhetsperspektiv (bet. 1995/96:UU18).

Utskottet behandlade våren 1998 regeringens proposition 1997/98:70 om samarbetet med Central- och Östeuropa för programperioden 1999–2001. Utskottet ställde sig i betänkande 1997/98:UU12 bakom vad regeringen i propositionen anfört om samarbetet med Central- och Östeuropa. Utskottet framhöll i betänkandet att det alltså är viktigt att de central- och östeuropeiska länderna får internationellt stöd för att fullfölja övergången till demokrati och marknadsekonomi. De insatser som aktualiseras under programperioden 1999–2001 måste dock utgå ifrån delvis andra förutsättningar, menade utskottet. Efter den första fasen av stöd till i synnerhet de baltiska staternas frigörelse och den andra fasen av stöd till uppbyggnad av de demokratiska och marknadsekonomiska samhällsinstitutionerna i Central- och Östeu-

ropa vidtar en ny fas – EU-utvidgningen och den bredare Europaintegrationen, framhöll utskottet i betänkandet.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att den nu föreliggande skrivelsen genomsyras av dessa utskottets bedömningar.

Utskottet menar att förebyggande av konflikter, inte minst i närområdet, har varit och förblir en av de viktigaste uppgifterna för svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Som utskottet har framhållit tidigare, bl.a. i betänkande 1997/98:UU12 utgör utvidgningen av EU en mycket betydelsefull komponent i byggandet av en genuin, allomfattande europeisk säkerhetsordning. Utskottet underströk i sammanhanget även vikten av att de länder som inte är aktuella för EU-medlemskap så långt som möjligt engageras i ett omfattande och nära samarbete med EU och unionens medlemsländer.

Utskottet finner det därför särskilt tillfredsställande att regeringen i skrivelsen redovisar som sin uppfattning att beslut om att fler länder skall få inleda konkreta förhandlingar om medlemskap bör fattas redan hösten 1999, att den gemensamma strategin för Ryssland som EU antagit snabbt måste genomföras samt att EU:s kapacitet att, med civila och militära medel, förebygga och hantera kriser bör stärkas.

4.3.1 Allmänna överväganden

I motion U7 (v) yrkande 1 anføres att lika villkor skall gälla för alla berörda länder i EU:s utvidgningsprocess.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att ett EU-medlemskap medför fördelar för kandidatländerna genom den möjlighet detta ger för landet att delta i det europeiska samarbetet. Även processen inför ett medlemskap ger ett viktigt stöd i det svåra reformarbete som pågår i de Central- och Östeuropeiska länderna. Som motionärerna framhåller har den ekonomiska tillväxten i flera av kandidatländerna varit mycket god medan utvecklingen i Ryssland och andra tidigare Sovjetrepubliker inte har varit så positiv på det ekonomiska området. Att den ekonomiska utvecklingen har släpat efter är enligt utskottets uppfattning oroande. Det medför att de samhälleliga resurserna inte räcker till för alla de behov som finns, särskilt vad gäller insatser av social karaktär.

Vid sidan av utvidgningen är det, som utskottet framhållit ovan, av största vikt att också integrera Ryssland och övriga OSS-länder i det europeiska samarbetet. Utskottet kan dock konstatera att mycket har gjorts. Med Ryssland har ett partnerskaps- och samarbetsavtal upprättats (PSA) vilket utgör ett ramverk för förbindelserna mellan unionen och Ryssland. Vidare har EU under 1999 antagit en Rysslandsstrategi som på ett sammanhållet sätt har formulerat unionens politik på ett flertal samarbetsområden. Avtalet täcker ett stort antal frågor, från fördjupad politisk dialog till åtgärder för att främja handel och investeringar. Det centrala i strategin är ett utökat och fördjupat samarbete mellan EU och Ryssland. Utskottet vill även framhålla betydelsen av det bilaterala stöd som Sverige och andra länder utsträcker till Ryssland. Vidare förtjänar samarbetet inom den nordliga dimensionen att lyftas fram i detta sammanhang. Detta är av särskild betydelse för att fokusera och samordna samarbetet med Ryssland.

Det stöd som kommer Ryssland till del genom multilaterala och bilaterala kanaler är av betydelse för att underlätta den samhälleliga utvecklingen och bidrar till att skapa en grund för en socialt och ekologiskt hållbar utveckling i landet. Samtidigt är det enligt utskottets uppfattning av central betydelse att Ryssland förmår driva en ekonomisk politik som inger omvärlden förtroende och att man honorerar sina åtaganden gentemot omvärlden.

Utskottet finner att ansträngningar görs både för de länder som sökt medlemskap och för de länder som önskar att närma sig den europeiska integrationen genom ett utökat samarbete. Utskottet kan konstatera att detta sker på ett flertal samarbetsområden.

Utskottet anser dock inte att det är lämpligt, som motionärerna förordar, att denna integrationsprocess skall vara lika för alla länder i Central- och Östeuropa. Det föreligger enligt utskottets uppfattning en skillnad mellan en process som har till syfte att leda till medlemskap i Europeiska unionen och en process som har till syfte att utveckla ett närmare samarbete och ökad integration med EU. Båda processerna har emellertid, menar utskottet, berättigande i Sveriges och EU:s övergripande strävan att skapa ett allt närmare samarbete mellan Europas folk och länder.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motion U7 (v) yrkande 1.

I yrkande 2 i samma motion menar motionärerna att det svenska engagemanget för en demokratisk utveckling i Vitryssland måste förstärkas.

Utskottet har i betänkande 1999/2000:UU1 framhållit att dess bedömning är att den politiska utvecklingen i Vitryssland ger anledning till oro och att vad gäller respekten för de mänskliga rättigheterna och de demokratiska friheterna är situationen allt annat än tillfredsställande. Utskottet uttalade vidare en förhoppning om att situationen kommer att förändras så att Vitryssland kan ta plats bland Europas demokratiska nationer.

Utskottet kan konstatera att regeringen vid ett flertal tillfällen gjort markeringar när det gäller utvecklingen i Vitryssland, senast i oktober 1999 när den demokratiska vitryska oppositionen genomförde en manifestation i Minsk vilken den vitryska regeringen på ett våldsamt sätt sökte förhindra samt fängslade flera framstående företrädare för oppositionen. I uttalandet uppmanade då den svenska regeringen den vitryska regimen att inleda konkreta samtal med oppositionen, omedelbart frige fängslade oppositionella och intensifiera efterforskningarna efter de försvunna politikerna.

Utskottet noterar vidare att EU vid flera tillfällen gjort tydliga markeringar mot de vitryska brotten mot de mänskliga rättigheterna och de demokratiska friheterna. I maj 1999 gjorde EU:s ordförandeskap ett uttalande på hela EU:s vägnar som betonar vikten av att det vitryska folket ges möjlighet att demokratiskt uttrycka sig i politiska och konstitutionella frågor. I juli 1999 gjordes ett annat uttalande som bl.a. uttrycker EU:s stöd för den vitryska befolkningens förhoppningar om att skapa ett fritt, öppet och demokratiskt samhälle. I september 1999 uttryckte medlemsländernas utrikesministrar djup oro över den vitryske oppositionspolitikern Viktor Gontjars försvinnande.

Utskottet menar emellertid att uttalanden till stöd för den demokratiska oppositionen inte är tillräckligt och att det även är möjligt att genomföra insatser till stöd för de demokratiska krafterna, för en demokratisk utveckling

i landet och för de krafter som verkar för respekt för de mänskliga rättigheterna. Så har även skett, både från EU:s och från svensk sida. Utskottet har inhämtat att i november 1997 anordnade regeringen tillsammans med Polen ett internationellt seminarium vid Östersjöinstitutet i Karlskrona med syfte att markera stöd för det vitryska civila samhället. Som en uppföljning till seminariet beslutade Sida-Öst 1998 om ett projekt inom ramen för det svenska utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa. Projektet, med Forum Syd som paraplyorganisation, syftar till att främja kontakter mellan svenska och vitryska enskilda organisationer. Vidare har utskottet erfarit att regeringen stöder projekt med anknytning till demokrati och mediefrihet i Vitryssland, bl.a. genom att närmare 200 vitryska journalister fått tillfälle att i Sverige gå igenom kurser om bl.a. mediernas roll i ett demokratiskt samhälle. Därtill har regeringen inom ramen för det av Svenska institutet administrerade "Partnerskap för kultur" avsatt särskilda medel för insatser till stöd för de demokratiska krafterna i Vitryssland. Svenska institutet har även genom UNDP i Minsk gett stöd till två vitryska projekt med direkt anknytning till mänskliga rättigheter. Sida-Öst delfinansierar dessutom den vitryska medborgarrättsorganisationen Charta 97:s Brysselkontor.

Även EU gör ansträngningar för att stödja demokratin i Vitryssland. Ett konkret exempel är ett Tacisprojekt uppgående till 5 miljoner euro till stöd för det civila samhället i Vitryssland.

Utskottets uppfattning är att samarbete med den vitryska regeringen inte är möjligt så länge som förhållandena vad gäller respekten för de mänskliga och demokratiska rättigheterna inte förbättras. Detta får dock inte utesluta mellanfolkliga kontakter och kontakter mellan enskilda organisationer. Människorna i Vitryssland är i stort behov av internationella kontakter, och den demokratiska oppositionen bör uppmuntras. Utskottet finner därför de insatser som görs av Sverige och EU, genom de kanaler som står till buds, mycket värdefulla och menar att dessa kommer att underlätta en övergång till en demokratisk samhällsordning i landet.

Utskottet utgår ifrån att regeringen även framgent kommer att fortsätta ansträngningarna för att främja respekten för mänskliga rättigheter i Vitryssland. Vitryssland är ett land som ligger nära Sverige och en stabil och demokratisk utveckling i landet ligger i vårt och hela Europas intresse. Utskottet har erfarit att regeringen avser att bjuda in alla svenska frivilligorganisationer som är verksamma i Vitryssland till ett möte för att diskutera hur arbetet för att främja respekten för mänskliga rättigheter och för ett upprättande av demokratin i Vitryssland, kan bedrivas vidare.

Utskottet kan konstatera att det svenska engagemanget för en demokratisk utveckling i Vitryssland är omfattande och att mycket redan görs för att understödja de demokratiska krafterna i landet. Utskottet menar att motionärernas önskemål därmed torde vara tillgodosedda. Utskottet menar dock att i den mån nya vägar kan finnas för att stödja de demokratiska krafterna i landet skall dessa utnyttjas.

Med vad som anförts anser utskottet att motion U7 (v) yrkande 2 är besvarad.

Miljöpartiet menar i motion U10 (mp) yrkande 1 att en hållbar ekologisk, social och demokratisk utveckling i Östersjöregionen måste gå hand i hand med den ekonomiska utvecklingen. I yrkande 18 i samma motion anförs att en ekonomisk omstrukturering i de baltiska ansökarländerna måste kombineras med förbättringar i deras miljö- och sociallagstiftning.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att de viktiga områden för samhällsutveckling som tas upp i yrkande 1 har alla sin rättmätiga plats i Sveriges samarbete med länderna på andra sidan Östersjön. Utskottet menar att dessa områden är väl täckta när det gäller målsättningarna för det konkreta samarbete som har växt fram. Regeringens skrivelse, som beskriver samarbetet i alla dess delar, behandlar utförligt även dessa samarbetsområden. Av skrivelsen framgår att förbättringar på miljöområdet, ekonomisk och social utveckling liksom demokratisk utveckling utgör centrala element i regeringens strategi för Östersjösamarbetet.

Utskottet menar också att Sverige har ett starkt intresse av att miljöförbättrande investeringar kommer till stånd i länderna runt Östersjön. Dessa investeringar medverkar till renare vatten och renare luft i Östersjöområdet. Det finns även, menar utskottet, sociala, ekonomiska och allmänpolitiska motiv för att bistå samländerna på detta område.

Utskottet vill även anföra att frågor rörande sociala förhållanden samt hälso- och sjukvård är viktiga i de central- och östeuropeiska ländernas fortsatta utveckling. Svenska insatser inriktade på hälso- och sjukvårdssektorn kan bidra till att lägga grunden för en fortsatt ekonomisk utveckling.

Vidare kan utskottet konstatera att den demokratiska processen i Central- och Östeuropa fortsätter med vissa undantag att utvecklas positivt. Utskottet ser med tillfredsställelse att Sverige gör insatser för uppbyggnad och stärkande av det civila samhället i samländerna.

Vidare anser utskottet att kulturellt och akademiskt samarbete med länderna i Central- och Östeuropa är av stor betydelse i demokratiseringsprocessen. Utskottet menar därför att det är av vikt att Sverige fortsätter att vidareutveckla kultur- och utbildningssamarbetet med de nya demokratierna i Östersjöregionen.

Med vad som ovan anförts menar utskottet att motion U10 (mp) yrkande 1 är besvarad.

När det gäller yrkande 18 har utskottet inhämtat att insatser med målsättningen att bidra till en socialt hållbar ekonomisk omvandling har, under de senaste åren, fått tydligare betoning på den sociala delen av målsättningen. Via Sida lämnas stöd till de baltiska staterna för bl.a. uppbyggande av hållbara och bättre riktade social- och pensionsförsäkringssystem. Vad avser förbättringar av miljölagstiftningen är Sveriges stöd till kandidatländerna inriktat på att bistå dessa länder med att uppnå EU:s krav på anslutning. Detta stöd är dels institutionellt genom rådgivningsstöd till miljömyndigheter, dels juridiskt genom hjälp med EU-anpassning av lagstiftning och regelverk. Utskottet har erfarit att svenska rådgivare vid nationella miljömyndigheter i kandidatländerna arbetar bl.a. med EU-anpassning av kemikaliekontroll.

Det är utskottets mening att en förutsättning för att den ekonomiska reformprocessen och samhällsutvecklingen i stort skall bli framgångsrik är att sociala reformer, åtgärder på miljösidan samt demokratiutveckling går hand i hand med den ekonomiska utvecklingen.

Därmed anser utskottet att motion U10 (mp) yrkande 18 är besvarad.

4.3.2 Miljö och energi

I motion U7 (v) yrkande 3 anförs att ekologiskt uthålliga transportsystem bör utvecklas i Östeuropa.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att målen för Sveriges bilaterala samarbete med Central- och Östeuropa fastställdes av riksdagen i maj 1995 (prop. 1994/95:160, bet. 1994/95:UU16, rskr. 1994/95:308). Samarbetet har även behandlats i bet. 1997/98:UU12 (prop. 1997/98:70, rskr. 1997/98:244).

Två av de fyra i propositionen angivna målen utgörs av

- att stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling,
- att stödja en miljömässigt hållbar utveckling.

Vidare kan utskottet konstatera att en betydelsefull del av samarbetet på transportområdet i Europa sker inom EU:s ram. I juni 1998 träffades EU:s regeringschefer i Cardiff och bestämde att strategier för integrering av miljöansvar skulle tas fram inom flera sektorer, däribland transportområdet. Transportministrarna träffades senare och beslutade därvid om riktlinjerna för det fortsatta arbetet. Detta välkomnades vid Europeiska rådets möte i Wien i december 1998. Det finska ordförandeskapet har utarbetat ett förslag till strategi som antogs på transportministermötet den 6 oktober 1999. Avsikten är att strategin skall kunna antas på toppmötet i Helsingfors i december 1999. Den första uppföljningen av strategin kommer att ske under det svenska ordförandeskapet första halvåret 2001.

Förslaget till strategi innehåller bl.a.

- analys av dagsläget, med statistik om kommande trafikökning och dess relation till uthållighet,
- sammanställning av hittills beslutade åtgärder inom området,
- identifiering av särskilda åtgärder såsom minskning av koldioxidutsläppen från väg- och flygtrafiken och minskning av skadliga utsläpp från alla transportslag,
- analys av konsekvenserna av ökade transporter, bl.a. till följd av utvidgningen,
- analys av effekter av buller från vägar, godstransporter på järnväg och flyg.

Utskottet vill även framhålla att det i strategin betonas att fortsatt arbete också bör läggas ned på att få till stånd åtgärdspaket, framtagna av alla berörda parter, med långsiktiga och övergripande mål som innebär att aspekter på ekologisk uthållighet jämföras med ekonomiska och sociala aspekter i framtida transportpolitiska program. Kortsiktiga uppföljningsmål, som berör medlemsstaterna och EG-kommissionen, avser främst direktiv, förordningar och vissa undersökningar som håller på att utarbetas. Rådet kommer under

2000 – 2004 att bearbeta de operationella delarna och med jämna mellanrum se över uppnådda resultat. Den första utvärderingen kommer, som framgått ovan, att ske i juni 2001.

När det gäller analysen av dagsläget kan utskottet konstatera att utvidgningsprocessen lyfts fram som en av de största utmaningarna när det gäller att hantera den transportökning utvidgningen kommer att innebära.

I strategin pekas på vikten av att hitta möjligheter till att skapa kollektivtrafiksystem och godstransportsystem som skapar förutsättningar för tillväxt i kandidatländerna på ett mera hållbart sätt. Detta skall enligt strategin ske främst genom Transeuropeiska nät (TEN) och Transport Infrastructure Need Assessment (TINA).

I strategin lämnas en öppning för kommissionen att se över möjligheten att införa strategisk miljöbedömning av TEN och TINA.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U7 (v) yrkande 3 är besvarad.

I yrkande 6 i motion U7 (v) yrkas att ekologiskt hållbara alternativ till kärnkraften bör utvecklas i Östeuropa.

Utskottet kan konstatera att en utgångspunkt för det svenska ekonomiska biståndet är att de kärnkraftverk som inte kan uppnå en acceptabel säkerhetsnivå bör stängas så snart som möjligt. Vidare noterar utskottet att det svenska stödet inledningsvis koncentrerades på säkerhetsförbättringar i de äldre sovjetiskbyggda kärnkraftverken. Särskilt har insatser vid Ignalinaverket i Litauen prioriterats. Stödet har också omfattat stärkande av säkerhetsmyndigheterna och förbättring av säkerhetskulturen vid kärnkraftverken. Detta samarbete har gett gott resultat, enligt vad utskottet inhämtat. Investeringar i säkerhetsförbättringar med syfte att förlänga drifttiden ryms dock inte inom det svenska kärnsäkerhetsstödet.

Sverige kommer att vinna värdefulla erfarenheter vad gäller avstängning och nedmontering av kärnkraftverk i och med nedläggningen av en reaktor vid Barsebäck. Som motionärerna framhåller bör den kompetens och erfarenhet som uppnås i detta arbete utnyttjas i Östsamarbetet.

Utskottet har vidare inhämtat att det finns en stark strävan från de nya självständiga staterna, inte minst i Baltikum, att ändra den befintliga infrastrukturen på energiområdet, som byggdes upp för att passa Sovjetunionens energiförsörjning. Nu försöker man i stället finna kopplingar till det övriga Europa. Ett regionalt sammankopplat elnät är enligt utskottets uppfattning positivt för miljön och har indirekt positiva effekter på klimatförändringar, eftersom de samlade produktionsresurserna kan utnyttjas jämnare.

Vidare kan framhållas att energisamarbetet i regionen sker på många plan. Regerings- och myndighetssamarbetet växer sig allt starkare. Energiföretagen har slutit sig samman i organisationer som Baltrel och Baltic Gas.

Energisamarbetet kring Östersjön fick ett stort utrymme i 1997 års energipolitiska riksdagsbeslut (prop. 1996/97:84, bet. 1996/97:NU12, rskr. 1996/97:272). Bland annat sägs att Sverige aktivt skall verka för en integration av de nationella energisystemen i Norden och Östersjöregionen. Det framhålls att det är av stort svenskt intresse att minska riskerna med kärnkraften i Baltikum och östra Europa och att utveckla ett energisystem kring

Östersjön som är säkert, väl dimensionerat och ekologiskt uthålligt. De tekniska och ekonomiska möjligheterna att utnyttja förnybara energikällor skall tas till vara i största möjliga utsträckning.

Utskottet noterar vidare att den egentliga startsignalen för det numera mycket aktiva regeringssamarbetet var de nordiska statsministrarnas gemensamma deklaration i Bergen i juni 1997. Statsministrarna förklarade då att de hade för avsikt att samarbeta för att genomföra visionen om en uthållig energiförsörjning i Östersjöregionen. Statsministrarna gav sina energiministrar i uppdrag att utarbeta en rapport i detta ämne. Den rapporten, den s.k. Bergenrapporten, lades fram i maj 1998. I rapporten lades stor vikt vid behovet av samarbete mellan myndigheterna. Andra frågor som behandlas är klimatsamarbetet och vikten av att arbeta för en harmonisering av rambetingelser för energihandel, exempelvis skatter och miljökrav. Ungefär samtidigt som det nordiska "Bergenarbetet" avslutades tog EG-kommissionen initiativ till ett s.k. Baltic Energy Task Force. Ett av huvudmotiven var att identifiera angelägna investeringsbehov inom energisektorn runt Östersjön.

Det bör enligt utskottets uppfattning vidare betonas att Östersjöregionens energiministrar möttes första gången i Stavanger i december förra året. Även EG-kommissionen deltog som en part i mötet. Ministrarna enades om en vision för det regionala energisamarbetet.

I kommunikén från Stavangermötet betonar ministrarna betydelsen av regionalt samarbete på energiområdet, samtidigt som de konstaterar att utgångspunkterna skiljer sig avsevärt mellan länderna i regionen. Som önskvärda samsarbetsområden framhålls bl.a. harmonisering av regelverk, främjande av gränsöverskridande investeringar, utveckling av el- och gasnäten samt övergång till mer miljövänliga energislag, t.ex. ett ökat utnyttjande av förnybar energi.

I det arbetsprogram som har utarbetats har samtliga Östersjöländer deltagit genom CBSS (Östersjöstaternas råd), Nordiska ministerrådet, Baltiska rådet och EG-kommissionen. Fyra arbetsgrupper har bildats med ansvar för el, gas, klimatpolitik respektive energieffektivisering.

Utöver verksamheten inom arbetsgrupperna har ett antal studier och projekt genomförts med huvudsaklig finansiering från EG-kommissionen. En av dessa studier behandlar möjligheten till ökat utnyttjande av förnybara energislag. I rapporten konstateras att användningen av förnybara energislag skiljer sig avsevärt mellan länderna, från 1–2 % till mer än 15 % av den totala energitillförseln (mer än 60 % om storskalig vattenkraft räknas med). Den tekniska potentialen för förnybar energi bedöms vara åtminstone 40 % av den totala energitillförseln i regionen. Den relativa kostnaden måste dock minska avsevärt om potentialen skall kunna realiseras.

Vid ett möte i Helsingfors enades ministrarna om att fortsätta samarbetet enligt de riktlinjer som dragits upp i Stavanger. I det fortsatta arbetet kommer också energisektorns del att integreras i arbetet med att utveckla en regional Agenda 21 (Baltic 21). Samarbetet kommer att ges en institutionell ram. En arbetsgrupp med tjänstemän från berörda länder kommer att bildas (Group of Senior Energy Officials).

Utskottet menar att en uthållig och miljöriktig energiförsörjning är av avgörande betydelse för den ekonomiska och sociala utvecklingen i Östersjö-

regionen. Utskottet finner att åtskilliga initiativ har tagits inom detta område och att en rad av åtgärder är under genomförande med de syften som motionärerna efterlyser.

Med vad som anförts anser utskottet att motion U7 (v) yrkande 6 är besvarad.

Miljöpartiet begär i motion U10 (mp) att Sverige måste prioritera arbetet med Östersjöns miljö ytterligare (yrkande 2) samt aktivt minska utsläppen av kväve och fosfor till haven (yrkande 3), att Sverige initierar krafttag för att få stopp på oljeutsläppen i Östersjön (yrkande 4), att Sverige verkar för att mottagningsanläggningar för miljöfarligt maskinrumsavfall byggs i de länder där de i dag saknas (yrkande 5), att dessa anläggningar skall kunna utnyttjas utan kostnad i hela Östersjöområdet (yrkande 6), att Sverige måste initiera krafttag mot förorenande utsläpp från tätorter och industrier (yrkande 7), att Sverige måste verka för att minska den radioaktiva föroreningen av Östersjön (yrkande 8) samt att Sverige måste ta initiativ till rådgivning till länder runt Östersjön för att skapa ett mer långsiktigt ekologiskt jordbruk än det konventionella som bedrivs i Västeuropa (yrkande 9).

När det gäller övergödningproblematiken och utsläppen av kväve och fosfor har utskottet erfarit att vid ett möte inom Helsingforskommissionen (HELCOM) i september 1999 fattades beslut om genomförande av 1988 års ministerdeklaration. Denna innehåller beslut om en minskning med 50 % av långlivade organiska föreningar (dioxiner, PCB etc.), tungmetaller och när-salter från alla utsläppskällor jämfört med 1985 års nivå. Minskningen skall vara genomförd senast år 2005 med en lägesrapport år 2003.

Vidare kan utskottet i denna del konstatera att för svensk del arbetar den parlamentariska beredningen om mål i miljöpolitiken, Miljömålskommittén, (dir. 1998:7) med att föreslå delmål och åtgärdsstrategier bl.a. för att klara av Sveriges internationella och nationella åtaganden när det gäller övergödningproblemen.

Utskottet har inhämtat att från svensk sida är engagemanget stort för att minska oljeutsläppen i Östersjön och för att maskinrumsavfall och annat avfall från fartyg tas om hand på bästa sätt. Det kan framhållas att Sverige inom HELCOM har varit drivande när det gäller den s.k. Östersjöstrategin som bl.a. anger att alla hamnar inom Östersjöområdet skall ha mottagningsanläggningar samt att användningen av dessa skall vara avgiftsfri.

Utskottet har vidare erfarit att för att påskynda processen gav regeringen i juni 1999 i uppdrag åt en utredare att söka kartlägga situationen i Östersjöområdet. Rapporten visar att situationen är förhållandevis god och att de flesta stora hamnar i området har mottagningsanläggningar. Enligt vad utskottet inhämtat kommer regeringen att se över utfallet av analysen för att se vilka eventuella ytterligare åtgärder som kan vidtas för att Östersjöstrategin skall kunna vara genomförd vid halvårsskiftet 2000.

När det gäller radioaktiva föroreningar i Östersjön har utskottet inhämtat att Sverige aktivt deltar i en arbetsgrupp (Monitoring of Radioactive Substances) som har en rådgivande funktion till HELCOM. Denna arbetsgrupp har till uppgift att samlar in och övervaka data om radioaktiva föroreningar i Östersjön. Vad gäller radioaktiva ämnen som förorenar Östersjön via Katte-

gatt deltar Sverige aktivt i Oslo- och Pariskonventionens (OSPAR) arbetsgrupp som övervakar situationen. Vid ett möte inom OSPAR sommaren 1998 uppmärksammades parterna bl.a. på utsläppen från Sellafield. Mötet antog en strategi för att motverka utsläpp av radioaktiva ämnen i haven.

Vidare har utskottet inhämtat att regeringen i regleringsbrevet för år 1999 till Statens strålskyddsinstitut (SSI) givit institutet i uppdrag att senast den 30 december 1999 i samråd med Naturvårdsverket redovisa till regeringen vilka insatser som är nödvändiga för att tillfredsställa behovet av en miljöövervakning av radioaktiva ämnen i allmänhet avseende både miljöförändringar på land och i vatten. Regeringen har för avsikt att följa upp förslagen i myndigheternas rapporter under år 2000.

När det gäller jordbruket kan utskottet konstatera att unionens jordbrukspolitik kommer att genomgå vissa förändringar under den närmaste sexårsperioden till följd av den uppgörelse om reformfrågorna som uppnåddes i medlemskretsen första halvåret 1999. Ytterligare förändringar kan komma att ske som en följd av nästa runda av frihandelsförhandlingar inom WTO, vilka bl.a. förväntas behandla fortsatt liberalisering av handeln med jordbruksprodukter. Ett mandat för dessa förhandlingar kommer att diskuteras i slutet av 1999.

Utskottet menar dock att införandet av den gemensamma jordbrukspolitiken och efterföljande strukturrationaliseringar inom jordbruket i vissa av kandidatländerna kan komma att medföra ett hot mot den biologiska mångfalden i dessa länder. Därför menar utskottet att införandet av den gemensamma jordbrukspolitiken och förberedelserna för medlemskapet inom detta område måste ske i överensstämmelse med gällande internationella avtal, inte minst konventionen om biologisk mångfald.

Utskottet anser vidare att de svenska erfarenheterna från ekologiskt lantbruk bör tas till vara i detta arbete.

Utskottet anser att därmed är motion U10 (mp) yrkandena 2–9 besvarad.

I motion U10 (mp) yrkande 10 begärs ett riksdagens tillkännagivande om att kräva öppenhet och insyn angående radioaktiva utsläpp, kärnbränsle m.m. i Barentsregionen. I yrkande 11 begär motionärerna att regeringen ges till känna vad i motionen anförts om de risker som finns i Barentsregionen. Vidare yrkas att miljöhoten i Barentsregionen övervakas och åtgärdas (yrkande 12). I yrkande 13 begärs att samarbetet inom Barentsregionen utvecklas vidare och i yrkande 14 att de globala hot som finns i Barentsregionen diskuteras på internationell nivå.

I partimotion U402 (c) yrkande 1 anser motionärerna att regeringen bör medverka till att stärka de miljöförbättrande insatserna i Barentsregionen.

Utskottet kan liksom motionärerna konstatera att miljöproblemen i den ryska delen av Barentsområdet, särskilt på Kolahalvön, är av mycket stor omfattning. Problemen är väl kända, och långvariga insatser kommer att krävas för att förbättra läget vad gäller miljön i området. Ett antal nationella och multilaterala biståndsgivare är förutom Sverige aktiva i området för att bistå Ryssland i detta arbete.

För svenskt vidkommande vill utskottet framhålla att Sverige sedan 1992 samarbetar med Ryssland på kärnsäkerhetsområdet. Samarbetet omfattar

reaktorsäkerhet, avfallsfrågor och strålskydd. Under perioden 1992–1999 har Sverige anslagit ca 42 miljoner kronor till insatser på detta område i Ryssland. Det svenska stödet utgår till säkerhetshöjande åtgärder vid kärnkraftverken på Kolahalvön och i Leningrads län.

När det gäller Kola kärnkraftverk har Statens kärnkraftinspektion överenskommit med Finland och Norge om ett samarbete i ett omfattande projekt rörande installation av ett helt oberoende system för nödförsörjning av matarvattnet till reaktorblock 3 och 4. Systemet avses träda i kraft vid bl.a. totalt bortfall av elförsörjning. Projektet beräknas vara avslutat vid slutet av år 2000.

Sverige är vidare medlem i det under Internationella atomenergiorganet (IAEA) etablerade Contact Expert Group (CEG) (tillkom på nordiskt initiativ 1995–96) vilket samordnar det internationella samarbetet rörande omhändertagande av radioaktivt avfall i Ryssland. Utskottet vill framhålla att ett viktigt arbete som pågår inom CEG är att identifiera en rysk strategi för omhändertagande av utbränt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Utskottet noterar vidare att Sverige deltar i ett internationellt projekt för att utveckla och licensiera en transport- och förvaringsbehållare för använt kärnbränsle från ryska atomubåtar. Projektet kan beskrivas som en första länk i en kedja av åtgärder för omhändertagande av använt kärnbränsle.

Utskottet har inhämtat att avsaknaden av ett fungerande juridiskt ramverk är och har varit ett stort hinder för samarbetet med Ryssland på det nukleära området. Vid Barentsrådets ministermöte i Bodö, Norge, den 5 mars 1999 undertecknades en principdeklaration ”Declaration of principles regarding a Multilateral Nuclear Environmental Programme in the Russian Federation”. De undertecknande staterna, däribland Sverige och Ryssland, deklarerar där sin vilja att framförhandla ett legalt ramverk för biståndsinsatser på det nukleära området i den ryska federationen. Avsikten med avtalet är framför allt att reglera frågor om skatter, tullar, ansvarsfrågor och frågor om status för personal. Enligt vad utskottet erfarit pågår nu multilaterala förhandlingar om detta avtal.

Vad avser frågan om illegal spridning av kärnämnen har utskottet inhämtat att Statens kärnkraftinspektion (SKI) sedan 1992 på regeringens uppdrag bedriver samarbete med länder i det forna Sovjetunionen för att förhindra spridning av kärnämnen och kärnvapen utanför de definierande kärnvapenstaterna. SKI bistår berörda länders ministerier och myndigheter bl.a. i form av stöd med införande av modern lagstiftning samt etablering av system för kontroll av användning, lagring, transport och handel med kärnämnen.

Vidare noterar utskottet att regeringen i skrivelsen framhåller att svenska myndigheter, svensk industri och svenska konsultföretag i dag via internationellt samarbete har goda förutsättningar att bidra till en förbättring av säkerheten vid kärntechniska anläggningar och av hanteringen av radioaktivt avfall och utbränt kärnbränsle inom Östersjöregionen. Regeringen aviserar i skrivelsen att den kommer att ägna detta frågekomplex särskild uppmärksamhet inför och under det svenska ordförandeskapet i EU, i synnerhet med tanke på förhållandena i Ryssland och Litauen. Av skrivelsen framgår även att regeringen prioriterar det säkerhetsfrämjande området. Det poängteras att samarbetet med Ryssland bl.a. skall inriktas på ryska tull- och gränskon-

trollmyndigheter, stöd till upprättande av export- och importkontroll samt fysiskt skydd för bearbetning av kärnämnen.

Vidare noterar utskottet att regeringen som en del av sin strategi för Östersjösamarbetet anser att Sverige bör fortsätta med sina bilaterala insatser och sitt samarbete med andra bidragsgivare för att höja säkerheten vid kärnkraftsanläggningar i Sveriges närområde. Där ingår bl.a. kärnkraftverken på Kolahalvön. Regeringen framhåller vidare att fortsatt uppmärksamhet bör riktas mot problemen med använt kärnbränsle och radioaktivt avfall från skrotade ryska atomubåtar och atomisbrytare i nordvästra Ryssland.

Utskottet välkomnar dessa ställningstaganden från regeringens sida och kan för sin del således konstatera att en mängd insatser inom de områden som motionärerna efterlyser är under genomförande. Utskottet ser med tillfredsställelse på att Sverige riktar särskild uppmärksamhet mot det använda kärnbränslet och det radioaktiva avfallet i nordvästra Ryssland och att höja säkerheten vid kärnkraftverken på Kolahalvön. Utskottet noterar även att problemen är väl kända både av nationella ryska myndigheter och internationella aktörer.

Utskottet menar att med det anförda är motionerna U10 (mp) yrkandena 10–14 och U402 (c) yrkande 1 besvarade.

4.3.3 Insatser på det sociala området

I kommittémotion U7 (v) yrkande 4 uppmanar Vänsterpartiet regeringen att öka och effektivisera Sveriges sociala insatser i samarbetsländerna.

Ett flertal motioner uppmärksammar den svåra situation som gäller för många barn och ungdomar i Central- och Östeuropa. Det gäller bl.a. Kristdemokraternas kommittémotion U9 (kd) där det i yrkande 1 anfördes att Sverige bör upprätta en strategi för hjälp till barn och ungdom i Sveriges grannländer i öst. I yrkande 2 vill Kristdemokraterna att regeringen verkar för att en sådan strategi även anammas på EU-nivå. I motion U11 (s) begär motionärerna ett riksdagens tillkännagivande om att barnperspektivet beaktas i det fortsatta Östersjösamarbetet. I motion U4 (m) anför motionärerna att Sverige i det fortsatta samarbetet inom Östersjöregionen särskilt verkar för att gatu- och barnens svåra situation förbättras.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att i proposition 1997/98:70 Att utveckla ett grannlandssamarbete framhålls att stödet till den sociala sektorn skall öka, främst för att bygga upp hållbara och bättre riktade socialförsäkringssystem, och att åtgärder för att förbättra barnens situation och folkhälsan skall genomföras. Riksdagen har ställt sig bakom propositionen (bet. 1997/98:UU12, rskr. 1997/98:244).

Utskottet har erfarit att regeringen är väl medveten om att barnens situation försämrats i samarbetsländerna. Därför förutses insatser med inriktning på barn och ungdom få ökad betydelse i framtiden i samarbetet med Central- och Östeuropa. Särskilda åtgärder återfinns bl.a. som en del i insatser generellt inriktade på utveckling av socialtjänst och utbildning i socialt arbete. Sida har enligt vad utskottet erfarit genomfört sådana insatser i Estland,

Lettland, Vitryssland och Ryssland. Barn med handikapp stöds genom insatser för att utveckla alternativ till institutionsvård i Litauen och Ryssland.

Utskottet vill framhålla att ett arbete som ligger i linje med det i motion U9 (kd) anförda är att regeringen inlett ett arbete för att utveckla ett systematiskt barn- och barnrättsperspektiv i Sveriges internationella utvecklingssamarbete. Utgångspunkten är att barnets rättigheter är mänskliga rättigheter.

Utskottet har inhämtat att som ett led i detta arbete påbörjades 1998 en översyn av barnfrågor i det internationella utvecklingssamarbetet. Det övergripande ansvaret för uppdraget ligger i Utrikesdepartementet som har samordningsansvaret för barnfrågor i det internationella utvecklingssamarbetet och som tillförts medel för detta ändamål. Enligt vad som kommit till utskottets kännedom är det regeringens ambition att denna översyn skall leda till att barnperspektivet genomsyrar biståndsinsatserna. Särskilda medel har använts för multilaterala insatser för att stimulera ett barnrättsperspektiv i FN:s fonder och program, fackorgan (och därmed UNICEF som ju har verksamhet i Central, och Östeuropa), Världsbanken m.fl. multilaterala aktörer.

Utskottet har vidare inhämtat att strategier för barnrättsperspektivet inom sex olika områden är under utarbetande. I översynen kommer en sammanställning av alla relevanta organ och deras aktiviteter inom detta område att göras. Ett av dessa organ är EU.

Utskottet noterar även att i landstrategierna för Ryssland och Ukraina framhålls insatser för att stärka familjen och utveckla alternativ till institutionsplacering då det gäller att ta hand om utsatta barn som angelägna. Dessutom har Sida bidragit till en studie om gatubarnens situation i Ryssland och Ukraina som skall ligga till grund för Världsbankens arbete på detta område.

Utskottet menar att inom det sociala området kan Sverige bidra med kunskapsöverföring och institutionellt samarbete, och svenska institutioner har även goda kunskaper och erfarenheter av barnfrågor. Utskottet kan vidare konstatera att de sociala insatserna i våra grannländer har ökat gradvis under de senaste åren och trenden fortsätter.

Genom Sida-Öst ges stöd till en rad insatser – främst då det gäller kunskapsöverföring beträffande barn med funktionshinder och socialt arbete med inriktning på barn. Socialhögskolan i Stockholm är svensk part i flera av dessa insatser. Initiativ har också tagits till insatser inriktade på unga lagövertredare.

Arbetet för förbättrad hälso- och sjukvård i Sveriges samarbetsländer görs bl.a. genom Hälso- och Sjukvårdens Östeuropakommitté. Särskilt prioriterad är mödra- och barnhälsovård och insatser genomförs även för att bekämpa alkoholism. Insatserna går ut på att bygga upp och stärka institutionerna. Inom det decentraliserade samarbetet görs insatser för barn, exempelvis inom vänortssamarbetet Stockholm–S:t Petersburg och Luleå–Murmansk.

Utskottet menar att förutom att en ekonomisk och social upprustning krävs för att förbättra barnens situation kan ett förändrat arbetssätt med barn, särskilt i fråga om synen på barn på institutioner, bidra till långsiktig förbättring för barn. En konferens som lyfte fram problemen med att barn tas om hand på institutioner i Central- och Östeuropa anordnades i Stockholm den 3–6 maj 1999 av Stockholms universitet med bidrag från Socialdepartementet och Utrikesdepartementet.

Utskottet vill vidare betona att det svenska initiativet till att samarbeta kring barnfrågor i Östersjöstaternas råd har utvecklats mycket konstruktivt. Det stora intresset har medfört att arbetet vidgats till att omfatta utsatta barn, vilket även inbegriper preventivt arbete. Utskottet noterar att under svensk-norsk ledning har ett arbete påbörjats i syfte att bygga ett IT-nätverk för erfarenhetsutbyte på såväl myndighets- som specialistnivå om utsatta barn i regionen. Vidare vill utskottet betona att den sociala sektorn har särskilt nämnts som intresseområde inom ramen för Europeiska unionens nordliga dimension vilket skapar möjligheter till ytterligare samarbete på området.

Genom ett aktivt svenskt medlemskap i en rad internationella, finansiella institutioner och organisationer kan Sverige verka för att få genomslag för svenska prioriteringar i deras verksamhet i Östeuropa, menar utskottet. Regeringen avser fortsättningsvis att verka för att få genomslag för svenska prioriteringar i de multilaterala organen. Det gäller exempelvis ökade satsningar på det sociala området och de prioriteringar regeringen har på detta område.

Detta gäller även EU:s program där Sverige även fortsättningsvis skall verka bl.a. för att social trygghet skall beaktas i alla relevanta sammanhang i EU:s östsamarbete, särskilt vad avser Tacisprogrammet. Phareprogrammets mandat är i första hand att förbereda kandidatländerna för det framtida EU-medlemskapet. Dock görs insatser för barn även inom Phareprogrammet.

Utskottet vill även lyfta fram det värdefulla arbete på detta område som görs inom det nordiska samarbetet. Nordiska rådets närområdesutskott anordnade i december 1998 en konferens i Stockholm under namnet Barnforum med inbjudna från de nordiska länderna och samarbetsländerna på andra sidan Östersjön. En uppföljning planeras att äga rum i Riga under år 2000. Utskottet noterar även att Nordiska rådet redan vid sin session i Oslo år 1998 antog rekommendationer vad gäller särskilda insatser för barn och ungdom i samarbetsländerna i Central- och Östeuropa. Nordiska ministerrådet har till följd av detta tagit initiativ inom området. Ett särskilt handlingsprogram för barn och ungdom i närområdet har antagits och en aktionsplan har utarbetats för år 1999 inriktad på insatser för barn och ungdom i samarbetsländerna.

Vidare vill utskottet betona att många insatser på det sociala området har avgörande betydelse för barnens situation utan att vara direkt riktade mot barn. Utveckling av socialförsäkringssystem och hälsovård, förebyggande åtgärder mot tbc och andra smittsamma sjukdomar och insatser mot alkoholism och drogmissbruk är exempel på sådana insatser. Det omfattande vänortssamarbetet och frivilliga organisationers arbete utgör också viktiga kanaler för insatser för barn och ungdomar. Även Sveriges aktiva engagemang i multilaterala organisationer för att få genomslag för svenska prioriteringar har stor betydelse.

Att barnens situation försämrats i samarbetsländerna ger enligt utskottets uppfattning anledning till oro. Utskottet menar att åtgärder för att förbättra barnens situation därför bör höra till de högst prioriterade insatserna på det sociala området och att det är av yttersta vikt att bidra till skapandet av trygga uppväxtförhållanden för barnen i länderna i vårt närområde. FN:s barnkonvention bör utgöra norm i ett sådant sammanhang. Härvid kan det kunnande och de relevanta erfarenheter av frågor som rör barnens situation som finns i Sverige komma till användning.

Utskottet vill dock betona i sammanhanget att internationellt bistånd ensamt inte är ett tillräckligt medel. Det är även nödvändigt att de enskilda länderna och regeringarna tar sitt ansvar och bygger socialt hållbara samhällen där barns och ungdomars behov tas om hand på ett tillfredsställande sätt. Detta förutsätter enligt utskottets mening vissa attitydförändringar i de aktuella länderna och en ökande insikt om att även de sämst ställda i samhället måste få del av utvecklingen.

Utskottet menar att med vad som ovan anförts är motionerna U7 (v) yrkande 4, U9 (kd) yrkandena 1 och 2, U11 (s) samt U4 (m) besvarade.

I motion U5 (m) yrkas att arbetstillstånd ej skall krävas när baltisk och polsk arbetskraft anställd vid företag i Polen och Baltikum kommer till Sverige för att utföra tjänster.

Utskottet har inhämtat att arbetstillstånd för tredjelandsmedborgare utfärdas av Invandrarverket efter arbetsmarknadsprövning i samråd med länsarbetsnämnden. Länsarbetsnämndens uppgift är att lämna en bedömning av läget på den svenska arbetsmarknaden för den arbetskraftsgrupp som berörs. Utskottet kan konstatera att i huvudsak ges tillstånd för två kategorier; tillfällig brist (av en viss arbetskraftsgrupp på den svenska marknaden) samt internationellt utbyte (forskning, studier etc.). Utfärdandet av arbetstillstånd är således inte knutet till nationalitet.

Utskottet konstaterar att fram till dess att ett medlemskap träder i kraft gäller nationella regler på detta område. Detta innebär att det på gemenskapsnivå inte finns regler som ger möjlighet för arbetskraft från ett kandidatland att följa med sitt företag för ett projektarbete i ett EU-land. Regler som ger företag denna möjlighet finns däremot mellan medlemsländerna genom direktivet om utstationering av arbetskraft.

Utskottet vill i sammanhanget framhålla att det är av hög utrikespolitisk prioritet för Sverige att de baltiska länderna skall bli EU-medlemmar. Utskottet kan även konstatera att Sverige aktivt arbetar för att detta skall kunna ske så snart som möjligt. Med EU-medlemskapet följer fri rörlighet för arbetstagare på den inre marknaden. Frågan om arbetstillstånd för baltisk och polsk arbetskraft är således av temporär karaktär och kravet på arbetstillstånd kommer att upphöra när medlemskapet i EU för dessa länder träder i kraft.

Med vad som anförts avstyrker utskottet motion U5 (m).

Motionärerna bakom motion U8 (s) menar i yrkande 1 att regeringen bör följa upp skrivelsen med en redogörelse för hur jämställdhetsperspektivet har beaktats i samarbetet.

Som framgick tidigare i detta betänkande beslutade riksdagen i juni 1996 att hela utvecklingssamarbetet skall präglas av ett jämställdhetsperspektiv (bet. 1995/96:UU18). Utskottet noterar att regeringen i skrivelsen framhåller att ett av målen för strategin för ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen, som föreslås i skrivelsen, är ökad jämställdhet inom alla länder i Östersjöregionen.

Utskottet konstaterar att efter riksdagens övergripande beslut 1996 utarbetade Sida en strategi och en handlingsplan för stöd till ökad jämställdhet i Central- och Östeuropa år 1977. I strategin har klart uttalats hur inriktningen

av det svenska stödet skall främja jämställdheten i utvecklingssamarbetet. Strategin gäller alltjämt.

Utskottet har inhämtat att under perioden 1997 till 1999 har insatser genomförts på de flesta av de områden som utpekades i handlingsplanen. Viktiga områden för insatser i flera länder i närområdet har enligt vad utskottet erfarit varit kvinnors deltagande i lokal politik, utveckling av genderstatistik, stöd till kvinnors ledarskap och företagande samt till sysselsättningen på landsbygden, insatser för sexualupplysning och stöd till kriscentrum.

Vidare kan utskottet notera att inom vänortssamarbetet har könsrollsfrågor kommit att uppmärksammas alltmer.

Utskottet har vidare inhämtat att av anslaget kunskapsöverföring inom Östsamarbetet avsattes under år 1998 17 miljoner kronor till insatser vilka direkt avsåg jämställdhet som kriscentrum för kvinnor och insatser för kvinnors deltagande i politiken.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U8 (s) yrkande 1 är besvarad.

I yrkande 2 i samma motion framhålls att ytterligare information behövs till kommuner, landsting, länsstyrelser och näringslivsorganisationer om det framtida Östersjösamarbetet och Östersjömiljard II.

Utskottet delar uppfattningen att information om Östersjösamarbetet och Östersjömiljard II är behövlig. Utskottet har inhämtat att regeringen lägger vikt vid information om målen och instrumenten för det svenska arbetet för utveckling och samarbete i Östersjöregionen. Informationsverksamheten är en integrerad del av det arbete som sker inom Regeringskansliet.

Täta kontakter med näringsliv, organisationer, kommuner, landsting, medier, andra intressenter och allmänheten är viktiga inslag i detta arbete, enligt vad utskottet erfarit. Vid UD finns även en särskild funktion som har till syfte att informera och hjälpa aktörerna inom ramen för det decentraliserade samarbetet med Östersjöregionen. Utskottet har vidare inhämtat att ansträngningar pågår för att förbättra och utöka pågående informationsarbete. Både tryckt material och material via Internet är under utformning.

Med vad som anförts anser utskottet att motion U8 (s) yrkande 2 är besvarad.

4.3.4 Näringslivets och handelns roll i samarbetet

Motionärerna bakom motion U7 (v) yrkande 5 menar att stödet till svensk näringslivsverksamhet i Ryssland kraftigt behöver ökas.

Inledningsvis kan utskottet konstatera i denna del att Sverige tillhör de 7–8 största investerarna i Ryssland. Bland företag som är aktuella märks bl.a. ABB, Tetra Laval, Assi Domän, IKEA, Sandvik, PLM och Ericsson. Även mellanstora företag som Cloetta och Estrella och vissa småföretag har etablerat sig på den ryska marknaden. De svenska företagen som är aktiva i regionen har oftast valt att etablera försäljnings- eller representationskontor. Ännu har mycket få företag valt att etablera lokal produktion i Ryssland. Utskottet har erfarit att krisen i Ryssland gjorde att många svenska företag kraftigt skar ner i sin verksamhet men få har valt att lämna marknaden till följd av krisen.

Utskottet kan konstatera att de villkor som möter utländska företag i Ryssland inte kan betecknas som gynnsamma. Ofta hänger problemen ihop med det institutionella ramverket och den rättsliga miljön men även med att det ryska banksystemet fungerar undermåligt. Utskottet menar emellertid att den ryska marknadens storlek, Rysslands naturtillgångar och högt utbildade arbetskraft hör till faktorer som på sikt ger stora möjligheter för svenska företag att göra lönsamma investeringar i Ryssland, förutsatt att nuvarande problem rättas till.

Utskottet kan vidare konstatera att stöd till svenskt näringsliv vad gäller Ryssland ryms både inom det ordinarie utvecklingssamarbetet och inom ramen för Östersjömiljard I och II.

Vad gäller Östersjömiljarderna har Kommittén för ekonomiskt samarbete i Östersjöregionen nyligen avlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1999:125). Förutom att ha medverkat i utarbetandet av strategin för ekonomisk utveckling och samarbete, vilken presenteras i skrivelsen, avlämnar kommittén ett antal förslag om hur näringslivets roll ytterligare kan förstärkas, bl.a. med avseende på Ryssland.

Svenskt stöd till den ekonomiska omvandlingen i Ryssland har kanaliserats dels genom direkt stöd till näringslivet, dels genom stöd till institutionsuppbyggnad med syfte att främja den ekonomiska omvandlingen och därigenom hjälpa till att höja levnadsstandarden för befolkningen vilket i sin tur ger ökade möjligheter till handel och investeringar.

Utskottet noterar att direkt stöd till svenska företag sker bl.a. genom riskkapitalinvesteringar via Swedfund International AB. Sida driver även det näringslivsfrämjande programmet StartÖst som erbjuder svenska små och medelstora företag lån för utbildning och som riktar sig till företag som vill etablera sig i t.ex. Ryssland. Vidare kan framhållas att Exportrådets program, Marknadsplats Östersjön, är utformat för att bistå svenska företag i deras kontakter i Östersjöregionen.

Av betydelse i sammanhanget är även att regeringen år 1993 inrättade en särskild garantiram på 1 miljard kronor som sedermera har fyllts på. Detta gjordes i ett läge där Exportkreditnämnden (EKN) på grund av riskläget inte kunde bevilja garantier i sin normala verksamhet. Genom upprättandet av ramen möjliggjordes för EKN att ta större risker än vad man kunde göra i det ordinarie systemet. Exportkreditnämndens särskilda exportkreditgarantiram kan täcka risker för affärer med Ryssland. Garantigivning under ramen skall bidra till svensk export och ett varaktigt samarbete mellan samarbetsländerna och svenska företag. Utskottet ser positivt på dessa initiativ och på det bidrag som näringslivet kan ge när det gäller utvecklingen i Ryssland.

Vidare vill utskottet lyfta fram att stöd till institutionsuppbyggnad ges genom ett stort antal projekt. Det svenska finansdepartementet bedriver sedan 1993 ett samarbetsprojekt med sin ryska motsvarighet där svensk expertis ställs till de ryska finans- och ekonomiministeriernas förfogande för frågor rörande främst skatte-, revisions- och budgetsystem samt statsskuld. Genom Sida finansieras en rad program som främjar den ekonomiska utvecklingen genom framför allt stöd till utbyggnad av fungerande institutioner. Viktiga insatser har även gjorts av bl.a. Riksrevisionsverket och Swedesurvey (Lantmäteriverket) som framgångsrikt bidragit till att jord- och fastighetsregistre-

ring utvecklats i Ryssland. Detta har lett till ett förbättrat företagsklimat och underlättat för utländska direktinvesteringar.

Utskottet kan vidare konstatera att en dialog på ministernivå i bilaterala ekonomiska frågor och handelsfrågor förs regelbundet inom den svensk-ryska styrkommittén för handel och ekonomiskt samarbete. Inom ramen för dessa möten finns också möjligheter för svenska företag och branschorganisationer att framföra sina synpunkter.

Avslutningsvis vill utskottet framhålla att motionärernas förslag att öka stödet till svensk näringslivsverksamhet i Ryssland ligger i linje med utskottets uppfattning att det näringslivsfrämjande stödet under de kommande åren bör utgöra en viktig och växande del av samarbetet med Ryssland.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U7 (v) yrkande 5 är besvarad.

I motion U802 (v) yrkande 1 begärs en svensk kraftsamling när det gäller kompetensutveckling i Östersjöområdet.

Utskottet vill i denna del framhålla att utvecklingssamarbetet med de baltiska länderna har som övergripande mål att stödja ländernas EU-integration och insatser som inriktas på att stödja ländernas strävanden för ett framtida EU-medlemskap är prioriterade.

Utskottet menar att en viktig strategisk fråga är vad Sverige kan göra bilateralt och inom vilka områden vi bör arbeta inom ramen för EU:s stödprogram. Det bör noteras att landstrategierna för Sveriges samarbetsländer innehåller skrivningar om att bilaterala insatser skall genomföras på de områden där Sverige har komparativa fördelar och där finansiering via EU:s stödprogram inte är möjlig. Utskottet har inhämtat att regeringen bedömer att Sverige har särskilda komparativa fördelar inom den sociala sektorn, miljöteknik och energifrågor. Svenskt stöd syftar till att bygga upp ländernas kunskaper och kompetens genom koncentrationen på institutionsuppbyggande. Kunskapsöverföring är ett dominerande inslag i de svenska insatserna. Utskottet har inget att invända när det gäller dessa prioriteringar och finner att de ligger i linje med vad som förordas av motionärerna.

Vidare har utskottet erfarit att ett nära samråd i syfte att koordinera och effektivisera samarbetet sker med andra större givare som EU/Phare, olika FN-organ, Världsbanken och EBRD.

Utskottet anser att samarbetet på de kulturella och akademiska områdena är viktigt för att fördjupa demokratins kultur. Utskottet noterar att i samarbetet är två aspekter av strategisk betydelse för samarbetsländernas utveckling, dels etnisk och språklig integration, dels lokalt/regionalt och mellanstatligt samarbete. I utbildningssamarbetet ingår dessutom forskning och satsningar på utbildnings- och forskningsutbyte via Svenska institutet. I sammanhanget bör enligt utskottets uppfattning betonas att cirka två tredjedelar av Svenska institutets verksamhet inriktas på utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa.

Utskottet vill framhålla att en viktig insats på forsknings- och utbildningsområdet är Handelshögskolan i Riga vilken Sverige finansierar med sammanlagt 120 miljoner kronor under 10 år fram till och med år 2003. Skolans inriktning är ekonomi, offentlig förvaltning och företagande och studenterna

kommer från alla tre baltiska staterna. Utskottet kunde vid ett besök vid Handelshögskolan i Riga under 1998 konstatera vilken stark roll skolan spelar i att bygga upp en ny och i de baltiska staterna starkt efterfrågad kompetens.

Utskottet noterar vidare att Sverige finansierar uppbyggnad och drift av Juristhögskolan i Riga med cirka 40 miljoner kronor under åren 1997–2005. Skolan skall huvudsakligen bedriva juridisk utbildning på mastersnivå, men även fortbildning och vidareutbildning. Handelshögskolan och Juristhögskolan kan anses ingå i projektet Eurofakulteten, ett gemensamt projekt med Sverige, Norge, Danmark, Finland, Tyskland och de baltiska länderna som genomförs inom ramen för EU:s Tempusprogram. Målet är att förbättra utbildning i samhällsvetenskap och juridik i Baltikum.

När det gäller Östersjömiljarden kan utskottet konstatera att 120 miljoner kronor har avsatts för Visbystipendierna. Programmet avser stipendier och nätverk/forskningsutbyte för högre akademiska studier. Ämnena ekonomi, teknik, naturvetenskap, juridik och samhällsvetenskap samt ämnen som leder till kunskapsuppbyggnad i EU-relaterade frågor, t.ex. Europarätt, prioriteras. Östersjöstipendierna som finansieras med 100 miljoner kronor avser grundläggande akademiskt utbyte i Östersjöregionen med språkstudier som huvudinriktning. Visbyprogrammet och Östersjöstipendierna är treåriga. De startade i juli 1997 och avslutas 30 juni år 2000.

Utskottet noterar att inom ramen för dessa två program har ett stort antal forskare, administratörer, lärare och studerande på vetenskaplig nivå, lägre akademisk nivå och vuxenutbildningsnivå beviljats stipendium och/eller projektstöd. Sedan Visbyprogrammets början har cirka 300 vetenskapliga samarbetsprojekt till en summa av närmare 90 miljoner kronor fått stöd och 16 miljoner kronor har gått till individuella stipendier.

När dessa program avslutas kommer innehållet från Visbyprogrammet och Östersjöstipendierna att slås samman i ett nytt stipendieprogram, det nya Visbyprogrammet.

Det nya Visbyprogrammet finansieras från Östersjömiljard I med 60 miljoner kronor från 1 juli 2000 t.o.m. 30 juni 2001. Programmet kommer att omfatta alla utbildningsnivåer från högre forskningsnivå till gymnasienivå.

Slutligen vill utskottet framhålla den uppbyggnad av mer varaktiga nätverk som stöds genom högskolesamarbetet och som är av stor vikt för Sveriges fortsatta akademiska förbindelser med våra samarbetsländer.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U802 (v) yrkande 1 är besvarad.

Motionärerna bakom motion U9 (kd) yrkande 3 önskar en avreglering vad gäller tjänsteexportförordningen. I yrkande 4 vill motionärerna att Projektexportsekretariatets mandat utvidgas till att även omfatta EU-bistånd för att på detta sätt ge svenskt näringsliv ytterligare en inkörsport till de östliga ekonomierna.

Motsvarande yrkanden har utskottet behandlat i bet. 1999/2000:UU2 och har därvid anförts följande:

Utskottet har inhämtat att tjänsteexportförordningen (1992:192) inte tillämpas på privata företag, utan endast gäller för statliga myndigheter som bedriver tjänsteexport i enlighet med bemyndigande i avgiftsförordningen (SFS 1992:191) eller beslut som regeringen meddelat i det enskilda fallet. Enligt denna förordning skall tjänsteexportverksamheten bedrivas utifrån en fastlagt marknadsstrategi och med krav på lönsamhet.

Regeringen har tillkallat en särskild utredare med uppdrag att kartlägga och analysera den svenska exporten av statligt förvaltningskunnande. Enligt direktiven skall utredningen bl.a. analysera hur myndigheter hanterar bestämmelsen att statliga myndigheters tjänsteexport skall bedrivas med krav på lönsamhet och vilka konsekvenser denna bestämmelse får på förvaltningsexportens omfattning och riskexponering. I en enkät som har gått ut till myndigheter har därför frågan ställts om hur man inom myndigheten tolkar tjänsteexportförordningens krav på affärsmässighet. Utredningen har också i uppdrag att på basis av denna kartläggning lämna förslag till en strategi för denna typ av export inom staten. Utredningsarbetet skall vara avslutat senast den 31 mars 2000.

Utskottet har också inhämtat att det i Regeringskansliets Projektexportsektariats (PES) uppdrag ingår att verka för en ökad svensk projektexport och upphandling av svenska företag. Särskild tonvikt lägger PES vid att öka leveranserna från svenska företag till projekt och annan upphandling finansierad av internationella organisationer eller med bilateralt bistånd.

En central fråga för svensk projektexport är hur väl Sverige står sig i den internationella konkurrensen om upphandlingskontrakt. PES, och i synnerhet UD:s projektexportfrämjare som är placerade vid vissa utlandsmyndigheter för att bevaka internationella institutioner (FN i New York, Världsbanken och Interamerikanska utvecklingsbanken i Washington, EU i Bryssel, EBRD i London och Asiatiska utvecklingsbanken i Manila), erhåller löpande statistik från de institutioner de bevakar. Den statistik som går att få i dag från de internationella institutionerna är emellertid, i varierande grad, otillräcklig. På vissa områden saknas statistik över upphandlande företag och den statistik som finns är ibland missvisande, eftersom den endast inkluderar konsortieleddare.

PES avser under det kommande året att förbättra sammanställandet av statistik från de internationella institutionerna. PES kommer att arbeta på att utveckla ett system för sammanställande av statistik om multilaterala organisationers upphandling och upphandlingspolicy inom för svenskt näringsliv prioriterade regioner och sektorer. Detta arbete skall ske i nära samarbete med UD:s projektexportfrämjare vid vissa utlandsmyndigheter och Exportrådet.

Utskottet noterar i detta sammanhang att PES i samarbete med den projektexportfrämjare som är placerad vid Sveriges representation i Bryssel har till uppgift att bevaka möjligheter för svenska företag inom alla EU:s externa program, inklusive de särskilda programmen Phare och Tacis för Central- och Östeuropa.

Utskottet avstyrker därmed motion U9 (kd) yrkande 3 och anser att yrkande 4 är besvarad.

I yrkande 5 i motion U9 (kd) anförs att Sverige bör vara pådrivande i arbetet för att Ryssland skall bli medlem i WTO, både i EU och i andra internationella sammanhang.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att förhandlingar om Rysslands anslutning till WTO har pågått sedan 1995. För Rysslands del handlar det om en anpassning till WTO-regelverket och om åtgärder för att tillgodose andra avtalslutande parter intressen. På senare tid har Ryssland presenterat ett tjänstehandelsbud, och ett reviderat bud på tullområdet förväntas inom en snar framtid. Vissa framsteg görs således i anslutningsprocessen.

Utskottet kan vidare konstatera att både Sveriges och EU:s inställning till frågan om rysk WTO-anslutning är grundläggande positiv.

En WTO-anslutning skulle enligt utskottets mening utgöra en bekräftelse på att Ryssland kommit långt i ett nödvändigt reformarbete och på Rysslands integration i internationellt ekonomiskt samarbete. En snabb rysk WTO-anslutning är således önskvärd, menar utskottet, men detta innebär inte att Ryssland skall erhålla någon form av positiv särbehandling. Det är enligt utskottets uppfattning den ryska regeringen som genom fortsatt reformarbete och fortsatta åtaganden avgör hur snabbt anslutningen skall komma till stånd.

Utskottet menar att ett långsiktigt mål för EU bör vara att få till stånd ett frihandelsavtal med Ryssland som en del i ett större paneuropeiskt frihandelsområde. En förutsättning för detta är ett WTO-medlemskap. Ett närmande mellan EU och Ryssland på detta område bör även ses i det större sammanhanget om ett närmande och en ökad integration mellan unionen och Ryssland. Som utskottet framhållit tidigare i detta betänkande är en sådan utveckling önskvärd för att föra Europas länder och folk närmare varandra.

Utskottet noterar vidare att regeringen vill verka för att EU ger hög prioritet åt åtgärder för att förbättra förutsättningarna för en WTO-anslutning genom stöd till reformprocessen, genom tekniskt samarbete och teknisk rådgivning samt genom fortsatt konstruktivt arbete i den av WTO upprättade arbetsgruppen. Utskottet noterar även att handelsminister Leif Pagrotsky i WTO-relaterade frågor har initierat ett bilateralt besöksutbyte på expertnivå med Ryssland. Utskottet ser positivt på regeringens inställning härvidlag och menar att regeringens åtgärder i detta sammanhang är mycket värdefulla.

I det kortare perspektivet noterar utskottet att regeringen avser att verka för att EU skall visa stor öppenhet gentemot Ryssland på det handelspolitiska området inom sektorer där olika former av begränsningar föreligger (stål, antidumpningsåtgärder). Utskottet välkomnar detta men menar samtidigt att EU-sidan måste ställa fortsatta krav på rysk öppenhet och ryska åtgärder vad gäller regelstabilitet och bra fungerande lagstiftning. Det är likaså enligt utskottets uppfattning av central betydelse att Ryssland förmår driva en ekonomisk politik som inger omvärldens förtroende och att man honorerar sina åtaganden gentemot andra länder, banker och multilaterala finansieringsinstitutioner.

Som framgår av det anförda ligger utskottets uppfattning väl i linje med motionärernas begäran om att Sverige aktivt, både i EU och i andra internationella sammanhang, bör driva frågan om ryskt närmande till WTO.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U9 (kd) yrkande 5 är besvarad.

Motionärerna bakom motion U803 (m) yrkande 5 begär ett riksdagens tillkännagivande om vad som i motionen anförs om den gemensamma valutans betydelse för handeln i Östersjöregionen.

Utskottet erinrar om att öst-västhandeln fram till början av 1990-talet var mycket begränsad. Länderna i öst importerade industrivaror från väst och exporterade främst varor med lågt förädlingsvärde. Sedan dess har bilden drastiskt förändrats. Normala relationer mellan länder med marknadsekonomier har nu etablerats. Att länder med samma ekonomiska system tenderar att handla med länder som ligger nära geografiskt bekräftas av utvecklingen under det senaste decenniet. Bland länderna i Central- och Östeuropa var Polen 1998 Sveriges största handelspartner både på import- och exportsidan, medan Ryssland låg på andra plats som import- och exportland. Estland låg på tredje plats som export- och importland. Utskottet konstaterar att denna utveckling har ägt rum trots avsaknaden av en gemensam valuta eller gemensam valutapolitik. En sådan utgör således inte en förutsättning för att handeln skall utvecklas mellan näraliggande stater, konstaterar utskottet.

Av länderna i Östersjöregionen är det endast Tyskland och Finland som införde den gemensamma valutan då den tredje fasen i EMU inleddes den 1 januari 1999. När Estland, Lettland, Litauen och Polen blir medlemmar av den Europeiska unionen kommer på sikt möjligheten att öppnas för dem att ansluta sig till den gemensamma valutan. Flertalet av kandidatländerna har signalerat att de avser att ansluta sig så snart som möjligt.

Enligt utskottets mening kan den gemensamma valutan ha en positiv effekt på handelsutvecklingen när olika länder ansluter sig, och utskottet delar såtillvida motionärernas bedömning. Det är dock enligt utskottets uppfattning dessa länder själva som, liksom i Sveriges fall, avgör om och när de vill ansluta sig. Därtill kommer att de måste uppfylla de grundläggande krav som ställs enligt fördraget för deltagande i det gemensamma valutasamarbetet, de s.k. konvergenskriterierna.

För svenskt vidkommande har riksdagen fattat beslut om att Sverige inte borde införa EU:s gemensamma valuta då den tredje etappen av den ekonomiska och monetära unionen inleddes (prop. 1997/98:25, bet. 1997/98FiU:9, rskr. 1997/98:75).

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U803 (m) yrkande 5 är besvarad.

4.3.5 Övriga frågor

I motion U10 (mp) vill Miljöpartiet betona vikten av ett utvecklat samarbete och utbyte inom det kulturella området. I yrkande 15 anförs att olika typer av kulturella festivaler bör arrangeras i Östersjöregionen. I yrkande 16 begärs att satsningar bör göras på översättning och marknadsföring av alla former av litteratur från Östersjöområdet. Vidare anförs i yrkande 17 att kulturturismen bör utvecklas i hela Östersjöområdet.

Inledningsvis vill utskottet i denna del framhålla att fram till år 1989 och de genomgripande politiska förändringarna i Östeuropa var kulturutbytet utvecklat och i huvudsak begränsat till de stipendieprogram som var kärnan

i de olika kulturprogrammen. Samarbetet har därefter intensifierats starkt. Utskottet har erfarit att en bidragande orsak till den kraftiga utvecklingen av kulturkontakterna mellan Sverige och främst Polen, Ryssland, Estland, Lettland och Litauen har varit de särskilda resurser som Sverige satsat på att utveckla kontakterna på kultur- och utbildningsområdena.

Utskottet kan konstatera att samarbetet huvudsakligen har bestått av kulturutbyte som stöd till ett varaktigt kultursamarbete mellan Sverige och samarbetsländerna. Det finns i dag ett etablerat kontaktnät mellan svenska kulturinstitutioner och deras motsvarigheter i Baltikum. Omfattningen av kontakterna varierar, med Estland som klart ledande kontaktland.

Utskottet kan vidare konstatera att Svenska institutet, SI, hanterar merparten av projekten och programmen inom kultur- och utbildningsområdena. Av 54 miljoner kronor som anslogs till SI:s budget för år 1998 avsåg två tredjedelar verksamheten i Central- och Östeuropa. SI:s verksamhet innefattar främst kultur, språk, expertutbyte, stipendier och svenskundervisning. Stora kultur-evenemang under innevarande år är utställningen Svenskarna vid Nevas stränder och stora utställningar i S:t Petersburg och Moskva.

Inom Svenska institutets ram bedrivs även projektet Partnerskap för Kultur, i samarbete mellan Kulturdepartementet och Utrikesdepartementet. Projektet syftar till att bereda väg för dialog och erfarenhetsutbyte om kulturen och kulturpolitikens möjlighet att främja yttrandefrihet och mångfald, demokrati och gemensam säkerhet. Tanken bakom projektet som inleddes 1998 var ambitionen att bl.a. skapa en mötesplats för främst unga kulturutövare och intellektuella från länderna kring Östersjön samt Vitryssland och Ukraina.

Utskottet menar att vänortssamarbetet förtjänar att uppmärksammas även i detta sammanhang. Det kännetecknas av enskilda initiativ och är en del av civilsamhället på båda sidor av Östersjön. Inom vänortssamarbetet diskuteras på vilket sätt man kan underlätta kulturturismen mellan invånare i vänorter/vänregioner. Ett hinder för kulturturismens utveckling i länder som t.ex. Lettland och Litauen är frånvaron av pålitliga och billiga transportlösningar.

Stora regionala organisationer som Sydsam, Östsam (med Baltic Network) och Mälardalsrådet engagerar sig i östsamarbetet och deltar i kulturutbytet. Baltic Network som företräder regionala intressen i Östergötland arbetar nära med Regeringskansliet.

Den övergripande organisationen för samarbetet mellan länderna kring Östersjön är Östersjörådet (Council of the Baltic Sea States, CBSS). Utskottet noterar att kultursamarbetet intar en central ställning i samarbetet. Östersjörådets hittills främsta insatser på kulturområdet och närliggande områden är upprättandet av den i betänkandet tidigare nämnda Eurofakulteten (Euro Faculty) vid universitetet i Riga med filialer i Tartu och Vilnius (utbildning för studenter och universitetslärare i offentlig administration och affärsadministration, juridik och ekonomiska vetenskaper). Universitet och högskolor i Danmark, Tyskland, Norge, Sverige och Finland är involverade i projektet, som genomförs inom ramen för EU:s Tempusplan.

På svenskt initiativ arbetar en expertgrupp med 15 representanter från kulturmiljövård och museer i Östersjöländerna på en strategisk handlingsplan för kulturmiljövård i regionen.

Vidare kan utskottet konstatera att Svenska institutet, SI, hanterar merparten av projekt och program inom kultur- och utbildningsområdena. Av 54 miljoner kronor som anslogs till SI:s budget för år 1998 avsåg två tredjedelar verksamheten i Central- och Östeuropa. SI:s verksamhet innefattar främst kultur, språk, expertutbyte, stipendier och svenskundervisning. Under 1998 gjorde SI en betydande satsning i form av nyöversättningar och nytryck av en rad tidigare utgivna titlar på flera s.k. östspråk.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att satsningar inom kulturområdet är mycket värdefulla. Utskottet konstaterar att omfattande insatser och initiativ finns på detta område, vilket utskottet finner positivt.

Samtidigt kan konstateras att det inte ankommer på riksdagen att ange hur denna verksamhet skall utformas eller vilken inriktning den skall ha. Det är en uppgift som ankommer på de aktörer som redan är etablerade. Utskottet ser därför inte behov för någon åtgärd från riksdagens sida i de frågor som motionärerna tar upp.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U10 (mp) yrkandena 15–17 är besvarad.

Gotland har ett unikt läge för utbyte mellan land och folk, menar motionären bakom motion U6 (m). Därför yrkas i motionen att Gotlands roll och möjligheter i detta sammanhang beaktas (yrkande 1). I yrkande 2 anföras att internationella evenemang av kulturkaraktär och annan karaktär på Gotland bör ges uppmärksamhet. Ett antal samverkansområden tas vidare upp i motionen och i yrkande 3 begärs ett riksdagens tillkännagivande om vad som anföras i motionen om de regionala tillväxtavtalen. I motionen hävdas att Gotland har särskilt hög kompetens när det gäller en internationell snabbinsatsstyrka inom räddningstjänst, och det yrkas att den internationella räddningstjänsten skall utvecklas med Gotland som bas (yrkande 4). I yrkande 5 vill motionären fästa regeringens uppmärksamhet på samarbetet mellan regioner inom och utom Sverige för att på sikt utveckla ett nätverk för kunskapsöverföring och utveckling av vård, omsorg, hälso- och sjukvård främst inom psykiatri som enligt motionären bör finansieras med EU-medel.

Som utskottet har framhållit tidigare i detta betänkande utgör kulturutbytet mellan länderna i Östersjöregionen en viktig komponent i Östersjösamarbetet som helhet. Insatser på det kulturella planet är betydelsefulla inte minst ur en demokratifrämjande aspekt, och utskottet kan konstatera att kulturinsatser har ökat markant under nittioalet. Svenska institutet samordnar majoriteten av de projekt som görs inom kultur- och utbildningsområdena. Mycket av arbetet sker i form av regionalt samarbete som är ett prioriterat område i Östersjöpolitiken.

Utskottet noterar att Gotland som regional aktör har varit mycket aktiv i detta sammanhang. Som exempel kan nämnas Gotlands högskola samt Visbyprogrammet, till vilket regeringen avsätter medel för genomförande av projekt.

Utskottet har vidare inhämtat att regeringen stöder Gotlands ambitioner att utvecklas till en kontaktpunkt för regionalt samarbete i regionen. Som exempel på aktiviteter, som på regeringens initiativ förlagts till Gotland, kan nämnas den regionala konferensen om civil säkerhet som ägde rum i september

1998 samt ett seminarium om barn i riskzonen som ägde rum i september 1999.

1999/2000:UU6

Vad gäller motionens yrkande 3 noterar utskottet att initiativet att genom internationellt samarbete i Östersjöregionen gynna näringslivet och skapa ökade arbetstillfällen togs av regeringen redan i samband med den första Östersjömiljarden 1997. Regeringen följer nu upp Östersjömiljard I med ytterligare en miljard kronor till projekt med tydlig fokus på näringslivet och främjandet av detta. Vad avser arbetet med att ta fram förslag till regionala tillväxtavtal runt om i landet sker det på regeringens initiativ och involverar såväl offentliga organ som näringslivet. Utskottet har erfarit att i arbetet med tillväxtavtalen ingår att de avtalande parterna kan lämna förslag till regeringen om ändringar i regelverk för tillväxt- och sysselsättningsfrämjande åtgärder. Möjligheten att anslå medel ur Östersjömiljard II till näringslivsinriktade samarbetsinitiativ inom ramen för de regionala tillväxtavtalen skall, enligt vad som kommit till utskottets kännedom, diskuteras mellan en förhandlingsgrupp i Regeringskansliet och företrädare för länen. I yrkande 4 tar motionären upp räddningssamarbete i Östersjöregionen, både mellan svenska aktörer och på ett internationellt plan. Utskottet konstaterar att regeringen, i enlighet med de fastställda målen, lägger mycket stor vikt vid insatser i Östersjöregionen på det säkerhetsfrämjande området till vilket räddningssamarbete hör. Den särskilda kompetens som finns hos enskilda organisationer och kommuner utgör i många fall en viktig grundsten för att projekten skall kunna genomföras. De säkerhetsfrämjande insatserna till Baltikum och andra delar av Central- och Östeuropa finansieras sedan 1995 genom en särskild anslagspost för säkerhetsfrämjande samarbete, som för 1999 uppgår till 85 miljoner kronor. Målet för samarbetet är att främja en gemensam säkerhet i regionen där en viktig aspekt är stöd för kandidatländernas inträde i EU.

I yrkande 5 framhåller motionären betydelsen av EU-samarbete i Östersjöregionen. Utskottet konstaterar att Östersjösamarbetet har en hög prioritet i syfte att bibehålla fred och stabilitet samt för att uppnå ökat välbefinnande i regionen. Även det EU-samarbete som pågår i Östersjöregionen har denna målsättning. Motionären nämner SWEBALTCOOP (Sweden Baltic Cooperation) vilket utgör ett program som lett till goda erfarenheter. Utskottet har inhämtat att programmet kommer att fortgå också från år 2000.

Därutöver vill utskottet särskilt nämna de överläggningar som förs inom EU om det nya Interregprogrammet. Detta program kommer att få en större inriktning på EU-utvidgning och således tjäna som en förberedelse för medlemskap för de länder som är kandidater till medlemskap. Dessa kan delta i Interregprojekt med finansiering ur EU:s Phareprogram. Inom Phareprogrammet finns också ett särskilt underprogram för gränsöverskridande samarbete i Östersjöregionen. Detta har funnits sedan 1996 och kommer att fortsätta också under åren 2000–2006.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U6 (m) yrkandena 1–5 är besvarad.

Med vad som anförts i detta betänkande föreslår utskottet att regeringens skrivelse 1999/2000:7 Ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen läggs till handlingarna.

Utskottet hemställer

1. beträffande *villkor för icke-medlemsländer i relationerna med EU*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:U7 yrkande 1,
2. beträffande *det svenska engagemanget för en demokratisk utveckling i Vitryssland*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U7 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anfört,
3. beträffande *utvecklingen i Östersjöregionen*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U10 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört,
4. beträffande *ekonomisk, social och miljömässig utveckling i kandidatländerna*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U10 yrkande 18 besvarad med vad utskottet anfört,
5. beträffande *ekologiskt hållbara transportsystem i Östeuropa*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U7 yrkande 3 besvarad med vad utskottet anfört,
6. beträffande *ekologiskt hållbara alternativ till kärnkraften i Östeuropa*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U7 yrkande 6 besvarad med vad utskottet anfört,
7. beträffande *åtgärder för att motverka föroreningen av Östersjön*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U10 yrkandena 2–9 besvarad med vad utskottet anfört,
8. beträffande *åtgärder för att motverka miljöhoten i Barentsområdet*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U10 yrkandena 10–14 samt 1999/2000:U402 yrkande 1 besvarade med vad utskottet anfört,
9. beträffande *barns och ungdomars situation i Östeuropa*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U7 yrkande 4, 1999/2000:U9 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:U11 samt 1999/2000:U4 besvarade med vad utskottet anfört,
10. beträffande *kravet på arbetstillstånd för medborgare från Polen och Baltikum*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:U5,
11. beträffande *jämställdhetsperspektivet i Östersjösamarbetet*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U8 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört,
12. beträffande *information om Östersjösamarbetet*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U8 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anfört,
13. beträffande *svenskt näringsliv i Ryssland*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U7 yrkande 5 besvarad med vad utskottet anfört,

14. beträffande *kompetensutveckling i Östersjöområdet*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U802 yrkande 1 besvarad
med vad utskottet anfört,

15. beträffande *tjänsteexportförordningen och Projektexportsekre-
tariatets mandat*
att riksdagen med avslag på motion 1999/2000:U9 yrkande 3 förklarar
motion 1999/2000:U9 yrkande 4 besvarad med vad utskottet anfört,

16. beträffande *medlemskap för Ryssland i WTO*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U9 yrkande 5 besvarad med
vad utskottet anfört,

17. beträffande *den gemensamma valutans betydelse för handeln i
Östersjöregionen*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U803 yrkande 5 besvarad
med vad utskottet anfört,

18. beträffande *samarbete inom kulturområdet i Östersjöregionen*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U10 yrkandena 15–17 be-
svarad med vad utskottet anfört,

19. beträffande *Gotlands möjligheter inom ramen för Östersjösam-
arbetet*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U6 yrkandena 1–5 besvarad
med vad utskottet anfört,

20. beträffande *regeringens skrivelse*
att riksdagen lägger skrivelse 1999/2000:7 Ekonomisk utveckling och
samarbete i Östersjöregionen till handlingarna.

Stockholm den 25 november 1999

På utrikesutskottets vägnar

Viola Furubjelke

I beslutet har deltagit: Viola Furubjelke (s), Göran Lenmarker (m), Berndt Ekholm (s), Lars Ohly (v), Ingrid Näslund (kd), Bertil Persson (m), Liselotte Wågö (m), Agneta Brendt (s), Murad Artin (v), Jan Erik Ågren (kd), Marianne Samuelsson (mp), Marianne Andersson (c), Karl-Göran Björnsmark (fp), Marianne Jönsson (s), Karin Enström (m), Birgitta Ahlqvist (s) och Anders Berglöv (s).

Den gemensamma valutans betydelse för handeln i Östersjöregionen (mom. 17)

Göran Lenmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Karin Enström (alla m) anför:

Handeln i Östersjöregionen har mångdubblats de senaste åren och har goda förutsättningar att mångdubblas ytterligare de kommande decennierna. De skillnader som finns mellan ländernas ekonomiska strukturer kommer att driva på handelns utveckling.

Ett införande av den gemensamma valutans kommer att förbättra handelsmöjligheterna i Östersjöregionen eftersom handeln därmed förenklas och valutariskerna minimeras. Detta gäller inte minst för de mindre företagen.

Statsministern har nyligen i en tidningsintervju anförts att det inte är frågan om huruvida Sverige skall gå med i valutasamarbetet – utan huruvida Sverige skall gå med i närtid eller senare. Tyskland och Finland har varit med från början i samarbetet med den gemensamma valutans. Valutorna i Polen och de baltiska staterna är knutna, eller kommer att knytas, till euron. Med tiden kommer dessa länder att delta fullt ut i det gemensamma valutasamarbetet. Euron är därmed redan på väg att bli handelsvalutan för hela regionen.

Om Sverige på sikt står utanför detta samarbete kommer svenska företag och svenskt näringsliv att hamna i ett sämre konkurrensläge i jämförelse med företag från andra länder i regionen. Handel mellan Sverige och andra länder i regionen kommer att försvåras. Från Moderata samlingspartiets sida ser vi med oro på en sådan utveckling. Vi menar att Sverige bl.a. av detta skäl bör delta snarast möjligt i samarbetet med den gemensamma valutans.

1 Sammanfattning.....	1
2 Skrivelsen	1
3 Motionerna	1
4 Utskottet	4
4.1 Skrivelsen.....	4
4.1.1 Bakgrund (skr. s. 4–17).....	4
4.1.2 Sverige i den nya Östersjöregionen (skr. s. 18–80).....	6
4.1.3 Regeringens strategi för ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen samt Baltikum år 2000 (skr. s. 81–94)	6
4.2 Motionerna.....	9
4.2.1 Allmänna överväganden.....	9
4.2.2 Miljö och energi	10
4.2.3 Insatser på det sociala området.....	12
4.2.4 Näringslivets och handelns roll i samarbetet	14
4.2.5 Övriga frågor.....	15
4.3 Utskottets överväganden.....	16
4.3.1 Allmänna överväganden.....	18
4.3.2 Miljö och energi	22
4.3.3 Insatser på det sociala området.....	28
4.3.4 Näringslivets och handelns roll i samarbetet	32
4.3.5 Övriga frågor.....	38
Hemställan	42
Särskilt yttrande.....	44
Den gemensamma valutans betydelse för handeln i Östersjöregionen (mom. 17)	44